

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Om eller för mångfald?
En kritisk diskursanalys av ur.se

Johanna Rylner Kjellgren

Magisteruppsats, SSA220 15 hp
Svenska som andraspråk
Höstterminen 2018
Handledare: Tommaso M. Milani

Sammandrag

Flera forskare menar att en monolingvistisk norm fortfarande gör sig gällande i Sverige. Ett sätt att studera hur denna norm gör sig gällande är att studera hur mångfald framställs på olika sätt. I denna kvalitativa studie har syftet varit att undersöka hur etnisk och språklig mångfald framställs på webbplatsen ur.se. För att synliggöra de underliggande diskurser som framträder på webbplatsen har multimodal kritisk diskursanalys använts. De teoretiska utgångspunkterna har varit dels språkideologi och dels koloniala teoribildningar. Analysen visar att ur.se beskriver och talar om mångfald på flera sätt, men inte lika tydligt vänder sig till en mångfald.

Nyckelord: språkideologi, flerspråkighet, etnicitet, mångfald, kritisk diskursanalys, multimodal

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte & forskningsfrågor.....	2
2. Bakgrund.....	2
2.1 Språklig, etnisk och kulturell mångfald	2
2.2 Utbildningsradion (UR)	4
3. Tidigare forskning.....	5
4. Teoretiska utgångspunkter	8
4.1 Språkideologi	8
4.2 Koloniala teoribildningar	10
5. Metod & material	13
5.1 Diskursteori & kritisk diskursanalys	13
5.2 Multimodal kritisk diskursanalys	15
5.3 Material & urval	17
5.4 Metodologiskt tillvägagångssätt.....	19
5.5 Metodologiska överväganden	20
6. Analys	21
6.1 Webbplatsen ur.se	21
6.1.1 Deiktiska pronomen	24
6.2 Startsidan.....	25
6.3 UR:s uppdrag	28
6.4 UR gör skillnad	32
6.5 Så blir det program.....	34
6.6 Kontakta oss, About UR <i>in English</i> & Här finns UR.....	37
6.7 Att jobba på UR	38
6.8 Aktuellt.....	40
6.9 Programförslag och samarbeten	42
7. Diskussion	42
7.1 Svar på studiens forskningsfrågor	42
7.2 Sammanfattande diskussion	45
Referenser	46

1. Inledning

Kenneth Hyltenstam och Tommaso M. Milani (2012:19) beskriver hur den språkliga mångfalden i Sverige ökade betydligt under 1900-talets andra hälft. Det svenska samhället bytte då språklig ideologi till att förespråka flerspråkighet istället för enspråkighet till exempel genom att införa modersmålsundervisning. Den flerspråkighet som finns i dagens Sverige innebär dock både en resurs och ett problemområde, menar forskarna.

Till stor del lever det svenska samhället kvar i den enspråkiga normen, bland annat genom att ge olika språk olika status, där en invandrades flerspråkighet inte värderas lika högt som till exempel någons kunskaper i engelska. Flertalet studier visar hur vi i svenska skolor fortfarande ser enspråkighet som norm, vilket till exempel resulterar i att elevers flerspråkighet ses ur ett bristperspektiv (Economou 2015, Nilsson Folke 2017). Enligt Puskás (2013) märks detta även i den svenska förskolan vilken som institution är enspråkigt svensk, men dess lärare förväntas arbeta flerspråkigt. En konflikt uppstår mellan samhällets enspråkighetsnorm och den mångkulturella policy som förskolan ska implementera.

Ett sätt att studera hur enspråkighetsnormen gör sig gällande är genom att titta på hur mångfald framställs på olika sätt. Bagga-Gupta (2017:106) menar att olika begrepp med prefix såsom multi-, trans- och super-, t ex *superdiversity*, bekräftar enspråkighetsnormen genom att mångfald på detta sätt ses som något ovanligt och speciellt. Då skapas ”den marginaliserade Andre” [min översättning], ett begrepp som koloniala teoribildningar använder för att kritisera ett synsätt som landar i ett ”vi” och ett ”de”. En (språk)ideologisk diskurs som utgår från ett sådant synsätt blir dock ofta osynlig, eftersom den genom ledande attityder och föreställningar verkar naturlig och allmängiltig (Machin & Mayr 2012).

Denna studie ämnar, med stöd i språkideologiska samt koloniala teoribildningar, undersöka hur mångfald framställs på Utbildningsradions webbplats, ur.se. Utbildningsradion (UR) är ett public service-företag som därmed vänder sig till alla, men kanske särskilt till lärare och elever. UR är i Sverige ensam i sitt slag och används i undervisningen av många lärare. UR har ett tydligt uppdrag i sin verksamhet när det gäller mångfald, men hur framställs mångfald på webbplatsen? Johnson et al (2009:226) menar att studier av webbplatser har ökat inom forskningsfältet kritisk diskursanalys och

webbplatsen i föreliggande studie analyseras med hjälp av multimodal kritisk diskursanalys som syftar till att synliggöra underliggande diskurser.

1.1 Syfte & forskningsfrågor

Syftet med denna studie är att synliggöra underliggande språkideologiska diskurser gällande mångfald med fokus på flerspråkighet och etnicitet i en svensk kontext, och tolka dessa utifrån ett maktperspektiv. Följande forskningsfrågor har formulerats för att uppfylla detta syfte:

1. Hur framställs språklig och etnisk mångfald på ur.se?
2. Vilka diskurser baserar sig dessa framställningar på?
3. Hur kan dessa diskurser tolkas utifrån ett maktperspektiv?

2. Bakgrund

Begreppet mångfald är inget entydigt begrepp. I detta kapitel presenteras och diskuteras först begreppet mångfald, i avsnitt 2.1. Därefter följer en presentation av Utbildningsradion (UR) och dess verksamhet i avsnitt 2.2.

2.1 Språklig, etnisk och kulturell mångfald

Mångfald är ett begrepp som har kommit att få många olika innebörder. Beroende på vem som talar om det, och i vilket sammanhang, kan begreppets betydelse variera. I arbetslivet och i företagsbranschen kopplas mångfald inte sällan samman med de sju diskrimineringsgrunderna, det vill säga kön, etnisk tillhörighet, ålder, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, religion eller annan trosuppfattning och funktionsnedsättning. I det sammanhanget handlar mångfaldsarbetet om att kunna bedöma personer utifrån deras kompetens och inget annat, att behandla alla med respekt och att ge alla lika rättigheter och möjligheter (Ledarna 2018).

Enligt Hultén (2009:120) är mångfald en del av det demokratiska uppdrag som bland annat medierna har, och public service-företagen har en särskild skyldighet att vända sig till ”alla, verka för jämlikhet och skildra hela samhället”. Mångfald kan representeras och visualiseras på många olika sätt, till exempel genom människor med (till synes) olika

ursprung. I Sveriges Radios public service-handbok (2014:167) står det att ”tal på dialekt eller bruten svenska är en del av den språkliga mångfald som finns i Sverige”.

För att beskriva mångfald används enligt Bagga-Gupta (2017:106) ord och begrepp med exempelvis prefix såsom multi-, trans- och super-, till exempel *superdiversity*. Andra exempel på detta är benämningen av människor som flerspråkiga eller benämningen av företeelsen transspråkande, vilka Bagga-Gupta påpekar är naturliga ”tillstånd”, och därmed mer naturliga än de begrepp som uttrycker något slags ursprunglig monolingvism. Bagga-Gupta menar att när mångfald ses som något ovanligt och speciellt genom att vi använder begrepp som så att säga pekar ut företeelsen, utgår vi från en enspråkig norm och en monokulturell diskurs lyser igenom. Ahmed (2007:235) menar att ”saying diversity” inte är samma sak som ”doing diversity”. Det som gör arbetet med mångfald viktigt och användbart, är samma sak som också begränsar det arbetet, och hon menar att detta beror på att begreppet har förlorat sin innebörd när det används utan att kopplas till historien om kamp för jämlikhet. Janks (2010:102) använder uttrycket ”the celebration of diversity”, när hon syftar på att ”mångfald” används utan tanke på de maktrelationer som begreppet och begreppets historia för med sig. Ahmed (2007:238) menar till och med att ”diversity itself might read as symptomatic of the failure to achieve equality”.

Enligt Eriksson, Eriksson Baaz och Thörn (1999:14) har globaliseringen i världen skapat det mångkulturella samhället, vilket i sin tur har skapat nya kulturella identiteter och därmed har begreppen kultur, identitet och etnicitet fått nya innebörder. Författarna menar vidare att det aldrig egentligen har funnits några helt homogena kulturer utan att kulturer alltid ”skapas och omskapas i relation till varandra” (ibid, s.42). Myten om att det finns homogena kulturer upprätthålls, kanske framförallt utifrån intressen från vissa grupper i samhället som ser kulturer som något absolut. Föreställningen om att problem uppstår när kulturer blandas, upprätthålls till exempel i debatter om det mångkulturella samhället, men även i andra diskursiva praktiker.

Ahmed (2007:240) menar att den definition av mångfald som innebär att ”räkna människor som ser olika ut” hindrar mångfald från att kopplas ihop med jämlikhet, eftersom den inte också visar sociala och utbildningsmässiga fördelar. Mångfald kan alltså återskapa snarare än ifrågasätta sociala privilegier och samtidigt som dessa privilegier återskapas, osynliggörs de. Det handlar egentligen aldrig om rättvisa eller jämlikhet eftersom de betydelserna/innebörderna har gått förlorade i och med användningen av begreppet mångfald.

Begreppet "ras" finns inte längre i officiella dokument i Sverige och detta begrepp är inte politiskt korrekt att använda. Istället, menar Bayati (2014:55), används begrepp som "kultur" och "etnicitet" för att dölja olikheter som påstås kopplas till bakgrund. Även Loomba (2005:125) menar att begreppet "etnicitet" har fått ersätta begreppet "ras". Författaren diskuterar hur hudfärg har blivit det som identifierar rastillhörighet, vilken i sin tur definieras av föreställningar om skillnader som utgår från bland annat religion, etnicitet, språk och nationer. Loomba menar också att även om begreppet "ras" numera i många fall har ersatts av "etnicitet", är dess sociala effekter en verklighet i allra högsta grad.

Carter (2004:827) förklarar hur kulturella enhetligheter egentligen inte existerar, men att det är precis sådana uppdelningar eller dikotomier som återskapas i syftet att återskapa och återupprätta den Andres kultur. Betoningen ligger på särskiljande och unika artefakter, sedvänjor och föreställningar, som står för en statisk syn på kultur. Istället skulle kultur (och identitet) ses som något ständigt föränderligt, mer nyanserat och komplext, menar hon. Bagga-Gupta (2004:25f) ger exempel på olika metaforer som används för att visa på mångfald och som insinuerar kultur är statiskt på individ- och gruppnivå. Uttryck som "vår kultur", "min kultur" och "deras kultur" skapar en uppdelning i själv och annan. Kultur reduceras därmed till något statiskt som består av delar som kan läras in.

2.2 Utbildningsradion (UR)

Utbildningsradion (UR) är, tillsammans med Sveriges television (SVT) och Sveriges radio (SR), public service. Detta innebär att de sänder i allmänhetens tjänst och det i sin tur betyder bland annat att det som sänds utgår från principerna om opartiskhet och saklighet. I sändningstillståndet för UR (Regeringen 2013: bilaga) skriver regeringen att "verksamheten ska präglas av oberoende och stark integritet i förhållande till såväl staten som olika ekonomiska, politiska och andra intressen och maktsfärer i samhället".

UR:s målgrupp är alla, men har också i lärare och elever olika skolformer som en särskild målgrupp. Sålunda rör sig ur.se dels i journalistiksfären och (kanske till största del) dels i skolsfären. Inom stora och framträdande institutioner som dessa två tas enligt Ledin & Machin (2018:28) ledande idéer och värderingar ofta för givna. I sändningstillståndet för UR uttrycks deras ledande idéer och värderingar på följande sätt:

UR ska erbjuda ett mångsidigt programutbud. I detta ligger att tillhandahålla ett varierat utbud på svenska språket. [...] Programverksamheten ska som helhet bedrivas utifrån

ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv [...] genom tillgänglighet och mångsidighet tillgodoser skiftande förutsättningar och intressen hos befolkningen i hela landet. Programutbudet ska spegla förhållanden i hela landet och den variation som finns i befolkningen. (Regeringen 2013:7§)

UR har också ett särskilt ansvar när det gäller språk och kultur i Sverige. I 7§ uttrycks explicit UR:s särskilda ansvar för ”det svenska språket och dess ställning i Sverige” samt språkvårdsfrågor. Enligt sändningstillståndet (12§) ska UR också ”erbjuda ett mångsidigt utbud som speglar de olika kulturer som finns i Sverige” samt erbjuda ett utbud på ”andra minoritetsspråk” förutom de nationella minoritetsspråken.

Ett av UR:s verksamhetsmål är att verka för ett inkluderande samhälle, genom att ”spegla hela befolkningen och den variation som finns i landet” (UR 2016). Enligt UR:s redovisning 2016 tycker tre fjärdedelar av lärarna att UR:s utbud speglar hela Sveriges befolkning. Detta gör att det är relevant att studera det språk och de ideologier som ur.se förmedlar. I föreliggande studie studeras de språkideologiska diskurser som har fokus på etnisk och språklig mångfald på ur.se.

3. Tidigare forskning

Tidigare forskning relevant för denna studie har främst språkideologisk inriktning mot flerspråkighet och etnicitet. Ytterligare relevant forskning återfinns dels inom området media och dels inom utbildningsforskningen. Här nedan presenteras några studier med dessa inriktningar.

Wingstedts avhandling från 1998 behandlar attityder och språkideologier kring minoritetsspråk i Sverige ur ett språkpolitiskt perspektiv. Avhandlingens syfte var att undersöka olika språkideologiers strukturer, vilka visade sig i vissa fall vara motsägelsefulla, bland annat när det gällde monolingvistiska ideologier. Wingstedt fann att etnocentriska och nationalistiska perspektiv fanns i alla språkrelaterade frågor inom olika områden i Sverige. Detta visade sig vara särskilt tydligt där det uppstod en konflikt mellan aspekter kopplade till självet och den Andre, på grund av värderingar kopplade till den monolingvistiska hegemonin i Sverige.

Stroud och Milani har båda studerat Rinkebysvenska och flera gånger också gjort inspel i den offentliga debatten genom att beskriva hur denna benämning används i syfte att

marginalisera flerspråkiga människor i Sverige. Deras slutsatser är att i debatter inom både skola och samhälle används begrepp som visar sig bära stiliserade ideologiska uppfattningar om flerspråkiga människor där de särskiljs från "svensktalande", och därmed också berövas makt och inflytande i det svenska samhället. I sin avhandling visar Milani (2007) hur språkdebatter i det svenska samhället handlar om kampen mellan olika språkideologier och vilken av dem som bör råda i Sverige. Detta resulterar i dikotomier inom språkliga och sociala hierarkier i samhället, och företeelser ses som svarta eller vita, det vill säga antingen bra eller dåliga. Detta handlar inte bara om språken i Sverige, utan också om språkens talare, som ges olika sociala positioner. I Milani & Jonsson (2012) studeras en paneldebatt och några ungdomars interaktioner med fokus på ideologier och praktiker gällande Rinkebysvenska. Författarna menar att diskurser och praktiker om och i skolan skapar språkliga ideologier. Standardsvenska framställs som viktigt för både studieframgång och ekonomisk framgång och studien visar att skolan, precis som media, förmedlar att Rinkebysvenska inte är ett legitimt språk att använda för samma mål.

Stroud (2004) behandlar också han Rinkebysvenska tillsammans med begreppet halvspråkighet. Stroud menar att orsaken till att flera tilltalades av begreppet halvspråkighet, handlar om de språkliga ideologier begreppet uppbär, när det gäller modersmålets överlägsenhet. Han beskriver hur flerspråkiga individer särbehandlas, till synes i all välmening, på ett sätt som gör att maktbalansen består mellan majoritet och minoritet genom att invandrare inte blir "riktiga" svensktalande individer. På detta sätt framhävs annanheten hos dem. Rinkebysvenska och halvspråkighet gör att fokus hamnar på skillnaden mellan invandrare och svensk. Detta gör också att begreppen används helt legitimt och ger "the Swedish Self" en förnyad position gentemot "the immigrant Other" i mångfaldsdiskussioner, samtidigt som sociala och ojämlika hierarkier återskapas. Stroud menar att trots att debatten till synes värdesätter mångfald och mångspråkighet, är detta exempel på dold nedvärdering av invandrares flerspråkighet som en resurs.

I Milani (2010) fokuserar författaren på språket i mediadebatter som behandlar unga män och deras icke standardsvenska språk, vilket inte bara handlar om språk, utan också om konstruerandet av olika former av social kategorisering. Diskurser om lingvistiska fenomen skapar och återskapar eller motsäger sociala stereotyper. Bland annat skriver Milani om ikonisering och ger exempel på hur en viss språklig varietet kopplas till vissa levnadsvillkor samtidigt som en problematisk verklighet, kopplad till dessa levnadsvillkor, osynliggörs. Han visar också exempel på exotisering, och hur det deiktiska pronomenet "vi" är relevant att analysera, inte bara för att det kan skapa inkludering eller exkludering,

utan också för pronomenets tvetydighet och flyktighet. En till synes svensk homogen norm upprätthålls, som egentligen nedvärderar invandrares språkliga resurs och om inte ”kultur” används som förklaring till de unga männens misslyckanden, ses orsaken ofta ligga hos familjen istället för hos samhället i stort. En diskurs framträder som Milani menar skapar ”the deviant Other” och värderingar om kultur och etnicitet projiceras på deras språk, blattesvenska.

Johnson, Milani & Upton (2009) har studerat språkideologiska debatter utanför den svenska kontexten. Forskarna analyserade en webbsida, Voices, utgiven av BBC i Storbritannien, med hjälp av kritisk diskursanalys. Ett av syftena med hemsidan var att sätta Storbritanniens mångfald på kartan och att ”celebrate diversity”, samtidigt som man försökte skapa ett konstruerat ”vi”. Forskarnas analys visade att långt ifrån alla språkliga varieteter värderas lika högt och ges lika mycket utrymme. De menar att massmedier informerar och utbildar inte bara på ett neutralt och objektiva sätt, eftersom alla semiotiska val också innebär att andra utesluts, och flera viktiga delar av den språkliga mångfalden osynliggörs. Detta sker enligt författarna dels genom spridningen av olika språkliga koder, varieteter och stilar men också genom meta-lingvistiska representationer av dem. Andra varianter än standardengelska används inte på webbsidan och etnisk mångfald förmedlas endast genom bilder som inte ifrågasätter den sociokulturella och moraliska ordningen i Storbritannien. Författarna menar att webbsidan kan ses som en ”virtual stage on which certain aspects of language are *ideologized*” (Johnson et al. 2009:241). Genom BBC:s hemsida framställs Storbritannien ur ett anglocentriskt perspektiv.

Horsti & Hultén (2011) har studerat public services arbete med mångfald i Sverige (SVT) och Finland (YLE) med hjälp av kritisk diskursanalys. Båda bolagen hade som mål att göra mångfald till ”det normala”. Författarna visar hur målet med mångfald hos SVT inte bara är moraliskt riktigt, utan också ekonomiskt fördelaktigt. Resultatet visar också att program om språkliga minoriteter skapas mer på grund av olika policybeslut än på grund av ideologi, vilket Horsti & Hultén menar leder till att policies kring kulturell mångfald tenderar att avpolitiserar frågor som rör sociala skillnader.

Bayati (2014) undersöker i sin avhandling hur en rasifierad Andre konstrueras och rekonstrueras på lärarutbildningen, med postkolonial teori som teoretiskt ramverk. Bayati har intervjuat studenter med icke-europeisk bakgrund samt lärare på lärarutbildningen. Studien visar att studenter upplever utanförskap och diskriminering på lärarutbildningen, som de själva tror beror på de stereotyper som finns kring dem i samhället och inom utbildningen. Några studenter menar dock att de kämpar emot detta. Bayati hävdar att

lärarutbildningen måste motverka den monokulturella och eurocentriska kunskapssyn som existerar, inte minst för att leva upp till de krav om demokrati och jämlikhet som finns på utbildningen och som möter ett globaliserat samhälle.

4. Teoretiska utgångspunkter

De teoretiska utgångspunkterna för denna studie kan relateras till ett maktperspektiv. I avsnitt 4.1 redogörs för vad begreppet språkideologi innebär samt dess sociala och politiska kopplingar. I avsnitt 4.2 beskrivs dels bakgrunden till koloniala teoribildningar och dels några inriktningar inom detta område, nämligen post-kolonialism och dekolonialism.

4.1 Språkideologi

Språk används inte bara för att kommunicera, utan bär också fram olika ideologier. All text, även visuell sådan, formas av politiska och sociokulturella praktiker, vilket innebär att inga texter är helt neutrala (Simpson & Mayr 2010:4). Begreppet språkideologi innefattar dock inte bara språk, utan snarare relationen som finns mellan föreställningar om människors språk och människorna som talar dem. Dessa föreställningar om världen är historiskt betingade (Karlander, Milani & Jonsson 2017; Johnson, Milani & Upton 2009) och innefattar även dessa människors nationalitet, etnicitet, genus, sexualitet, moral, karaktärsegenskaper och vanor. På detta sätt skapas band mellan språk och sociala, politiska, moraliska och estetiska värden. Enligt van Dijk (2009:193) kan dessa värden genom ideologier bli grunden till ”the positive self-image of a group”. Det som utmärker sådana ideologiska strukturer är polariseringen mellan ”vi” och ”dem”.

Enligt Stroud (2013:319) avgör en individs ideologiska antaganden vad hen har för föreställning om någonting. En språkideologi kan också innebära en vidare syn på, eller uppfattning om saker som är relaterade till språkfrågor, men som kanske inte i första hand anses vara det. Det kan gälla till exempel synen på det flerspråkiga samhällets vara eller icke vara, eller språk och identitet, vilket kanske snarare kopplas till själva människan än språket som sådant. Dessa uppfattningar är tätt sammankopplade med de omständigheter som gäller för ett specifikt samhälle. Sålunda finns också en variation beroende på vilket samhälle vi talar om (Wingstedt 1998:25f). Som tidigare nämnts, handlar språkideologier

inte bara om språk, utan lika mycket om att social analys och språk kopplas samman med allt från ”group and personal identity, to aesthetics, to morality, and to epistemology” (Woolard & Shieffelin 1994:55).

Wingstedt (1998:16) förklarar hur ideologier oftast blir tagna för givna och därmed betraktas som sunt förnuft och sker helt omedvetet. För individen ligger alltså språkideologin på en låg nivå av medvetenhet, tills synsättet eventuellt utmanas eller ifrågasätts (ibid, s.24). Detta gör att maktrelationer bevaras och Wingstedt ger exempel på hur detta sker i språkpolities av olika slag. Wingstedt refererar till Fairclough som menar att dessa förgivettaganden ofta kommer ifrån dominerande grupper. När detta händer, det vill säga när dominerande uppfattningar tas för givna och till och med ses som fakta, blir ideologi till hegemoni (ibid, s.17). Wingstedt (1998:18) menar ändå att ideologi och hegemoni bör skiljas åt och är olika saker. Praktiker som leder till att ett dominerande språk i ett samhälle bevaras, till exempel genom utifrån vilka föreställningar (ideologier?) ett utbildningssystem är konstruerat bör kallas hegemoni. Ofta dominerar den dock inte på det sätt att den helt utesluter andra uppfattningar, utan upprätthålls genom att ständigt förnyas, omskapas och modifieras. Wingstedt (1998:18) refererar också till Tollefson (1991) som menar att hegemoni är ”successful production and reproduction of ideology”.

Simpson & Mayr (2010) menar att begreppet ideologi handlar om hur åsikter och värderingar samspelar med de sociala och politiska strukturer som finns i samhället. Historiskt sett medverkade den politiska ideologin nationalism till att språkliga frågor blev framträdande i Europa och ”ett folk - ett språk - en nation” genomsyrade detta tankesätt. Språket användes för att markera avstånd i makt och ett monolingvistiskt och monokulturellt utbildningssystem blev standard. Denna syn på språket i ett samhälle, det vill säga en nation – ett språk, exporterades enligt Woolard & Schieffelin (1994:60) av kolonialismen och författarna betonar vikten av den historiska utvecklingen när det gäller ideologier. Wingstedt (1998:30ff) talar om en ”Western language ideology” som innebär ett monolingvistiskt synsätt dominerar och ses som det ”normala”. Språket blir då något som både förenar och samtidigt separerar. Wingstedt menar att detta synsätt fortfarande dominerar i västvärlden och att en naturlig väg som detta implementeras i samhället är via utbildningssystemet. Hon (1998:341) beskriver hur det i Sverige finns en officiell kulturell och språklig pluralism, men hur en monolingvistisk ideologi lever kvar och har blivit normaliserad, i samtliga grupper i samhället, både majoritet och minoritet. Detta är exempel på hur ideologiska språkuppfattningar ”ger stöd åt existerande samhällssystem” (Stroud 2013:317).

Piller (2015:8f) menar att språkideologier också måste ses i ljuset av andra (politiska) ideologier som påverkar samhällsstrukturen. Hon tar särskilt upp nyliberalism, vilken hon menar på senare tid har gjort sitt intåg i samband med den globalisering som har skett i världen. En central tanke inom denna riktning är frihet över gränser när det gäller förflyttning och arbete, vilket gör att migration ses som något positivt. Konkurrens är också centralt precis som användningen av det engelska språket. Användningen av engelskan, bland annat genom språktest för invandrare, blir vad Piller (2015:4) kallar en ”standard language ideology”. Hon menar att denna ideologi innebär att en särskild varietet av ett språk ses som överlägsen, både estetiskt, moraliskt och intellektuellt. Denna varietet kännetecknas ofta av att den kommer från det skrivna språket, är homogen och kan förvärfvas genom utbildning. Genom att denna varietet är överlägsen kan den också överbrygga sociala skillnader, vilket gör att detta framstår som rättvist, för alla. Piller (2015:5) refererar till Bordieu (1991) när hon förklarar hur språket kan ge tillgång, eller icke tillgång, till ”social spaces”. Då handlar det inte om att använda språket grammatiskt korrekt, utan att bli inkluderad och accepterad tack vare användandet av den språkliga varietet som anses legitim.

Enligt Wingstedt (1998:22) medför själva innebörden i begreppet ideologi att de föreställningar som studeras inte är fasta, utan ”partial, contestable and contested and interest-laden”. Fokus för ideologiska studier är därmed varierande och kan handla om studiet av allt från diskurspraktiker, vilket är målet för denna uppsats, till språkpolities som tidigare nämnts. Milani (2013:345f) menar att syftet med ett språkideologiskt angreppssätt är ”att förstå hur vissa idéer och övertygelser om språk produceras och sprids, hur de konventionaliseras eller ifrågasätts och av vem”. Han menar vidare att massmedier kan vara ett lämpligt studieobjekt och att studier av förhållandet mellan språk och samhälle inte bara kan analyseras som en social praktik, utan också som diskursiva objekt, det vill säga ”det som olika individer talar och skriver om” (ibid, s.343).

4.2 Koloniala teoribildningar

Enligt Loomba (2005:018) har kolonialism varit ”ett återkommande och geografiskt utbrett inslag i mänsklighetens hela historia”, men drabbar inte bara utifrån sett, utan kan också reproduceras inifrån. Hon menar att begreppet post-kolonialism innebär flertalet nyanser och motsägelser, men bör förstås som ”ett ifrågasättande av den koloniala dominansen och kolonialismens följdverkningar” (ibid, s.026). Eriksson et al. (1999) med flera menar att

kolonialismens historia fortfarande är oupphörligen närvarande. Detta syns i påverkan på samhällets och dess institutioners diskurser, till exempel i böcker, kulturella mönster och i det ”sunda förnuftet”. ”Coloniality survives colonialism [...] In a way, as modern subjects we breathe coloniality all the time and every day” (Maldonado-Torres 2007:24 i Chiumbu 2016).

Loomba (2005:061) menar att “kolonial diskurs” är ”ett nytt sätt att tänka kring hur kulturella, intellektuella, ekonomiska och politiska processer samverkar i skapandet, upprätthållandet och avvecklandet av koloniala strukturer [...] genom att undersöka skärningspunkterna mellan idéer och institutioner, mellan makt och kunskap”. Därmed innefattar begreppet också en epistemisk dimension. Carter (2004:824, 827) menar att den postkoloniala teorin är en dekonstruerande och oppositionell läspraktik bestående av flera delar. En av dem handlar om att det finns alternativa sätt att se på (jäm)likhet, eftersom kulturell pluralism tolkas som likhet endast av den dominerande grupp i vars kulturella sammanhang olikheten har konstruerats. Detta synsätt skapar en underlägsen Andre, och har sitt ursprung i kolonialismen.

Loomba (2005:111f) beskriver hur den europeiska kolonialismen innebar en ”andrafiering” av ett stort antal människor. Den Andre gavs särskilda, nedsättande egenskaper såsom lathet, aggression, våldsamhet, primitivism och irrationalitet vilka sågs som negativa och underlägsna ”den vite mannens”. Människor delas på detta sätt upp i dikotomier där ytterligheterna är instinktsdrivna respektive reflekterande människor. Denna indelning har bland annat legat till grund för etnopsykologin där dessa skillnader tolkas utifrån ”kulturella/rasmässiga skillnader” (ibid, s.140) och en av dessa dikotomier är uppdelningen efter hudfärg, i svart och vit. För en människa med vit hudfärg blir då en människa med mörk hudfärg självets totala motsats, och ”allt som ligger utanför jaget” och ”följden blir att svarheten ger det vita jaget bekräftelse...” (ibid, s.145). Bayati (2014:44f) förklarar hur den Andre blir ett subjekt som förknippas med öst eller syd, och som befinner sig i periferin, medan ”vi” förknippas med väst eller norr i något slags centrum. Det postkoloniala tankesättet vill synliggöra och motverka sådana kategoriserande praktiker som uppdelningen i ”vi” och den Andre, eftersom det innebär att den Andre tillskrivs egenskaper som den som definierar den Andre inte själv identifierar sig med. Dessa egenskaper ”paketeras” gruppvis för att smidigt kunna hanteras och tar inte hänsyn till individualiteten hos individerna som tillhör gruppen. Enligt Bagga-Gupta (2017:105f) är detta ”vi” i ett svenskt perspektiv en grupp enspråkiga infödda etniska svenskar.

Enligt bland andra Loomba (2005:245, 247f) har globaliseringen gjort att man kan ifrågasätta postkoloniala perspektivs relevans för vår nutid. Nyliberala förespråkare menar att den globala rörligheten upplöser tidigare statiska hierarkier och därmed också orättvisor, i och med att nya möjligheter skapas för alla samhällsklasser. Loomba (2005:249f) skriver att även om globaliseringen har medfört stora världsförändringar bör den inte antas vara utan historia som gör att de ojämlikheter som ändå existerar, osynliggörs. Mignolo (2007:450) formulerar detta som att kolonialismen återskapas “under the spell of neo-liberalism and the magic of the media promoting it, modernity and modernization, together with democracy, are being sold as a package trip to the promised land of happiness...”.

Enligt dekoloniala tänkare befinner vi oss inte *post* kolonialismen, utan världen behöver fortfarande *dekolonialiseras*, det vill säga frigöra sig från eurocentriska referenspunkter när det gäller tänkande och kunskap. Detta betyder att ett västerländskt synsätt fortfarande råder och innebär exempelvis att västerländska kunskapssystem premieras och framställs som en universell sanning (Mignolo 2007:493). En etnisk grupp, det vill säga ”Västeuropa” har gjort anspråk på universalitet. Enligt Bayati (2014:52) råder fortfarande tolkningsföreträde för en eurocentrisk kunskapssyn, vilket gör att kunskaper, språk och kulturella bidrag som de icke-vita tillägnat världen görs osynliga. Denna eurocentriska kunskapssyn har enligt Mignolo (2007:493) spridits runt världen med hjälp av latin och grekiska, samt ”the six imperial and vernacular European languages of modernity” (det vill säga italienska, spanska, portugisiska, franska, tyska och engelska). Avlänkning (*delinking*) innebär att maktstrukturer, kunskap och tänkande får nya utgångspunkter, som inte nödvändigtvis är de västerländska. Det är detta som Bagga-Gupta (2017:106) åsyftar när hon påpekar hur begrepp som *superdiversity* eller *transspråkande* egentligen står för naturliga egenskaper hos majoriteten av världens medborgare. Men sett ur ett monolingvistiskt, eurocentrerat perspektiv blir det istället ”onormalt” och representativt för ”den Andre”.

”The Totality of Western epistemology”, innebär att ”the totality” blir en helhet som utesluter andra möjliga kunskapssystem. Istället för denna helhet, denna universella sanning som skapas genom en polycentrisk värld men som fortfarande utgår från västerländska tanke kategorier, förespråkas inom det dekoloniala perspektivet en pluri-versell värld där flera utgångspunkter blir möjliga. Då räcker det dock inte med olika tolkningar ur ett och samma perspektiv inom den hegemoniska koloniala eurocentrerade paradigmen, utan då krävs ett paradigmskifte. Detta kan dock varken planeras eller

genomföras av endast en etnisk grupp, utan måste vara dialogisk och inter-epistemisk, vilket endast kan bli möjligt genom interkulturell kommunikation (Mignolo 2007:493-510).

I en dekolonial process ingår både den koloniserade och den koloniserande, men processen måste utgå från den koloniserades perspektiv. Den koloniserande måste alltså vägledas av den koloniserade, annars hamnar vi återigen i att den koloniserade befriar eller räddar, och en frälsningsdiskurs riskerar att framträda. Det är inte heller tillräckligt med ett fördömande av koloniseringen, en diskurs vilken lätt istället används i syfte att upphöja den koloniserade och för att nå dennes mål genom att reproducera den ”irrational myth that justifies genocidal violence” (Mignolo 2007:458).

5. Metod & material

I detta kapitel redogörs dels för de metodologiska utgångspunkter som ligger till grund för föreliggande studie och dels presenteras här studiens material. I avsnitt 5.1 diskuteras först innebörden av begreppet diskurs och sedan presenteras olika perspektiv på diskursteori samt kritisk diskursanalys. I 5.2 beskrivs metoden som används i studien, det vill säga multimodal kritisk diskursanalys. I avsnitt 5.3 presenteras studiens material samt det urval som gjordes innan analysen påbörjades. I 5.4 förtydligas metoden och urvalet specificeras genom att studiens metodologiska tillvägagångssätt beskrivs. Kapitlet avslutas i avsnitt 5.5 med några metodologiska överväganden.

5.1 Diskursteori & kritisk diskursanalys

Winther Jørgensen & Phillips (2000:7) hävdar att begreppet ”diskurs” är mångfacetterat och har fått så många olika betydelser att det ibland framstår som oklart. En allmängiltig definition de ger är att diskurs är ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (ibid, s.7). Enligt Fairclough (2015:8) är diskurs språk, men inte bara språk, utan också språk och dess relation till andra sociala aspekter. Winther Jørgensen & Phillips (2000:15, 67, 75) menar också att diskurs är en form av social praktik, som representerar den sociala världen och representeras av andra sociala praktiker i ett dialektiskt förhållande. Vidare menar de att dessa representationer aldrig bara är speglingar av verkligheten, utan skapar den, vilket gör att världen bara får betydelse genom diskurs.

På detta sätt medieras den sociala praktiken av den diskursiva praktiken. Diskurs bidrar sålunda till att skapa och återskapa sociala identiteter, sociala relationer och kunskaps- och betydelsesystem. Howarth (2007:17) menar att alla objekt och handlingar är diskursiva, vilket innebär att de uttrycker betydelser som är socialt konstruerade. När diskurser konstrueras uppstår relationer mellan olika sociala agenter, och i denna process sker ett utövande av makt. Diskurser är sålunda att system av sociala relationer och praktiker som är politiska, och när de skapas dras gränser mellan "insiders" och "outsiders."

Angermüller, Maingueneau & Wodak (2014:6) skiljer mellan å ena sidan *diskursteori* som de menar inkluderar makt, kunskap och subjektivitet, och å andra sidan *diskursanalys* som de menar konstitueras av språk, kontext och praktik. Författarna förklarar hur olika forskningsinriktningar tar sin utgångspunkt i olika delar av dessa två begrepp, och betonar ett eller flera av dem. Den gemensamma utgångspunkten är dock förståelsen för diskursens komplexitet och hur diskurser kan studeras ur olika perspektiv. Enligt författarna (2014:8) har diskursstudier utförts sedan 1960-talet och "numerous discourse researchers share a critical interest in power and inequality, particularly as represented by Critical Discourse Analysis (CDA)". Begreppet "kritisk" innebär i detta sammanhang att samhället såsom det är organiserat och konstruerat ifrågasätts, eller inte tas för givet. Flera olika teorier har inspirerat till studier med kritisk diskursanalys, till exempel socio-historiska studier av makt och ojämlikhet samt kritisk-konstruktivistiska teorier som visar hur sociala orättvisor kan framställas som naturliga (Angermüller et al. 2014:359). Angermüller et al. menar dock att för samtliga inriktningar inom CDA handlar det om att synliggöra hur komplexa sociala problem representeras lingvistiskt, men också att dekonstruera dessa, förstå dem och öppna för möjligheter att överbrygga dem. Gemensamt för alla inriktningar som finns och fortsätter uppstå är intresset för semiotiska dimensioner av sociala problem och sociala förändringar, menar de. Horsti & Hultén (2011:215) ger exempel på hur multikulturella diskurser kan analyseras med hjälp av kritisk diskursanalys. De sociala, politiska och ekonomiska behov och intressen som framkommer genom denna diskurs, används för att skapa mening i dagens föränderliga mångfaldssamhälle.

En av pionjörerna inom CDA är Norman Fairclough. Fairclough (2015:32) menar att diskurser är ideologiska när de blir nödvändiga för att skapa och återskapa existerande sociala verkligheter. Han betonar att det som särskiljer CDA från andra former av analys inte bara är kritik av diskurser, utan också att CDA strävar efter att förklara vilket förhållande diskursen har till verkligheten i fråga (ibid, s.6-8). Kritiken handlar alltså inte enbart om själva diskursen, utan också om den existerande sociala verkligheten och han

förklarar att det är viktigt att ifrågasätta varför diskursen ser ut som den gör. Det som analyseras är relationen mellan diskurser och makt, men Fairclough poängterar att makt inte alltid är något dåligt, och skiljer mellan ”power to” och ”power over” (2015:26).

Ledin & Machin (2018:32) menar att Fairclough betonar att begreppet diskurs också inkluderar multimediala texter, det vill säga texter som innehåller mer än bara text. Multimodalitet handlar alltså om att kombinera olika semiotiska resurser och olika semiotiska material kan alla innehålla diskurser, precis som text och tal (Ledin & Machin 2018:28). Ledin och Machin (2018:29-34) kallar detta för ”new writing” och syftar på att ”language and visuals now often operate in highly integrated ways” (ibid, s.29). De refererar till van Leeuwen (2008) när de förklarar att ”vanlig” skriven text numera tenderar att till viss del ersättas av andra modaliteter och att kommunikationen därmed blir mer visuell. Text och bild skapar tillsammans en helhet där de samverkar i högre grad och ”cohesion, causalities and coherence can now be communicated by symbolism” (Ledin & Machin 2018:30). Text och andra semiotiska resurser används symboliskt i högre grad, och resurserna är i högre grad digitala, såsom på exempelvis en webbplats. Med stöd i Fairclough (1992), menar författarna också att kommunikationen har blivit mer kodifierad, eller teknologiserad som Fairclough uttrycker det, där syftet i högre grad är att ”sälja”. Diskurspraktiker kan alltså realiseras genom olika typer av medium, från muntligt tal till multimodal kommunikation (Angermuller et al. 2014:3).

5.2 Multimodal kritisk diskursanalys

För analys av materialet i denna studie används kvalitativ multimodal kritisk diskursanalys (MCDA). Inom MCDA betonas ännu mer än i CDA kommunikationens sociala aspekt, enligt Ledin & Machin (2018:7), och det främsta syftet med denna metod är att ”identify underlying ideas, values and identities”. En kritisk diskursanalys innebär bland annat att analysera det som lyfts fram, men också det som kan ha lyfts bort och ifrågasätta om detta kan kopplas till några särskilda ideologiska intressen. Ledin & Machin (2018:29) betonar att ”MCDA can be thought of as a social semiotics which is aligned with the project of revealing discourses, the kinds of social practices that they involve and the ideologies that they serve”.

Kress & van Leeuwen utvecklade en systematisk analys av visuell kommunikation med hjälp av den systemisk-funktionella lingvistik (SFL), utarbetad av framförallt Halliday (Angermuller et al. 2014:361). Inom SFL ses språk som ett system av alternativ som talaren

har att välja mellan. Beroende på talarens mål med kommunikationen och den sociala kontexten gör talaren sina val. Detta gör att språkets ses som funktionellt och Halliday menar att språket har tre olika metafunktioner, nämligen den ideationella metafunktionen, den interpersonella metafunktionen och den textuella metafunktionen. Dessa metafunktioner har sedan använts för analys av andra former av kommunikation än språk, till exempel av Kress & van Leeuwen (Ledin & Machin 2018:18). Ledin och Machin har dock i sin nyutkomna bok *Doing Visual Analysis* (2018) till viss del frångått Halliday. De (2016:4) kritiserar Hallidays systematiska syn på semiotiska modaliteter och menar att han namnger (*labels*) snarare än analyserar de olika delarna i (den multimodala) kommunikationen (Ledin & Machin 2018:18). De menar att deras egen modell i mindre grad försöker efterlikna en (enbart) lingvistisk analys, som ofta använder Hallidays terminologi, och de menar att viktiga aspekter från andra akademiska fält tenderar att bortses ifrån. Författarna föreslår därför en ingång till materialet som ska analyseras som tydligare ger möjlighet att besvara forskningsfrågor. De ger i sin bok exempel på verktyg som kan användas för att göra en multimodal kritisk diskursanalys på några olika kommunikationsformer, till exempel fotografier och filmer.

Som ledstång för den multimodala kritiska diskursanalysen i föreliggande studie har använts framförallt Ledin & Machin (2018), som beskrivits ovan, och Machin & Mayr (2012). Båda refererar till Barthes (1977) när de beskriver hur denotation och konnotation används i semiotisk analys. Denotation handlar om vad en bild föreställer, det vill säga vilka personer, platser och saker som kan ses i den. Konnotation handlar fortsättningsvis om vad det vi kan se betyder, det vill säga vilka idéer, värderingar och diskurser bilden förmedlar. Ledin & Machin (2018:15) menar att analysen gör att vi först kan bestämma *på vilket sätt* olika semiotiska modaliteter skapar betydelse och i nästa steg *vilken typ av social betydelse* de skapar. I det andra steget kopplas därför analysen av dessa modaliteter till diskurser.

Syftet med den multimodala kritiska diskursanalysen är att se hur alla semiotiska val påverkar varandra, ty enligt Johnson et al (2009) är kärnan i denna typ av forskning att undersöka hur ”differing semiotic modes of the linguistic (spoken and written language), the visual (image, gesture, typography and graphica) and the phonic (sound and music) contribute to processes of meaning-making both [...] intra-semiotically [and] inter-semiotically” (Johnson et al. 2009:225f). Lika viktigt som det som står att finna i text och bilder, är det som uppenbarligen har utelämnats. Urvalet som har gjorts har också det ideologisk betydelse. Kress & van Leeuwen (2006:20) poängterar att den verbala texten

och den visuella texten (bilden) inte alltid bär samma betydelse. Också detta kan ha en potentiellt ideologisk betydelse.

Johnson et al (2009:226) menar att hänsyn måste tas till webbsidors semiotiska egenart som innebär ett samspel mellan multimodalitet och hypertext. Lemke (2002:300) kallar detta hypermodalitet. "*Hypermodality* is one way to name the new interactions of word-, image-, and sound-based meanings in hypermedia, i.e. in semiotic artifacts in which signifiers on different scales of syntagmatic organization are linked in complex networks or webs" (Lemke 2002:300). Han menar att hypermedia är någonting mer än att bild, text och ljud bara ställs bredvid varandra. I analysen av en webbsida ingår därför också allt ifrån analysen av enskilda delar, såsom en bild, en färg eller ett typsnitt, till en hel webbsida och dess förhållande till resten av webbplatsen, exempelvis genom så kallade hyperlänkar. Dessutom ingår analys av webbsidans och webbplatsens komposition. Johnson et al (2009:229) menar att samtidigt som en webbsida upplevs som en helhet, "vandrar" ögonen mellan olika delar av webbsidan och mottagaren "skannar" sidan. Att ta del av en webbsida innebär också oftast att mottagaren måste skrolla i olika riktningar för att se hela sidan och på detta sätt bildas en webbsidas hierarki där det som står överst (till vänster) och är snabbast tillgängligt, blir det som oftast ges mest saliens (Johnson et al 2009:230). En enskild del kan också vara mer framträdande genom exempelvis ljud, färg eller rörelse, eller inramning på något sätt. Förhållandet mellan det visuella/grafiska och det lingvistiska/typografiska blir sålunda centralt för hur en analys av en hypermodal text utförs.

5.3 Material & urval

Materialet för analysen i denna studie är Utbildningsradions webbplats ur.se, så som den såg ut den 21 mars 2018. UR, och därmed också ur.se, är public service, vilket innebär att de har särskilda krav på sig. Deras utbud ska vara varierat, vända sig till alla i Sverige och inte vara diskriminerande. Sveriges Television (SVT) och Sveriges Radio (SR) är de två andra bolag som ingår i public service i Sverige, men de vänder sig inte särskilt också till skolan, det vill säga har inte lärare och elever som kanske främsta målgrupp på det sättet som UR har. UR:s program används i undervisningen av många lärare i Sverige och på ur.se menar UR själva att 85% av lärarna är positiva till dem. Det finns heller inte någon kommersiell eller privat motsvarighet till UR, det vill säga med samma målgrupp, som det

gör när det gäller SVT och SR, vilket gör UR till ensam i sitt slag. Alla dessa faktorer gör webbplatsen ur.se intressant och viktig att studera.

Ur.se informerar om UR:s uppdrag, hur UR arbetar och UR som företag. Dessutom innehåller webbplatsen länkar till UR:s programutbud. Elva sidor ingår i analysen av webbplatsen. Dessa sidor är *Startsida*, *UR:s uppdrag*, *UR gör skillnad*, *Så blir det program*, *Här finns UR*, *Att jobba på UR*, *Kontakta oss*, *Aktuellt*, *Programförslag och samarbeten* samt *About UR in English*. Sidorna, *Lediga jobb*, *Tablå* och *Press* ingår inte eftersom jobbutbudet och tablån ständigt ändras. På sidan *Tablå* behöver man också klicka sig vidare för att göra sidan rättvisa. Sidan *Press* är i stort sett endast kontaktinformation. Andra sidor, som går att ta sig vidare till från de ovan nämnda sidorna, ingår inte i analysen. Däremot ingår de rullister som heter *Visa mer* och som återfinns på de analyserade sidorna. Klickar man på dem lämnar man inte själva webbsidan i fråga, utan får utökad information om innehållet som finns tillgängligt på just den sidan. Detta urval gjordes innan själva analysen påbörjades.

Endast det som har visat sig vara relevant för uppsatsens syfte och forskningsfrågor kommer att analyseras i denna uppsats, se vidare avsnitt 5.4. Urvalet i analysen motiveras genom Barthes relevansprincip:

To undertake this research, it is necessary frankly to accept from the beginning (and especially at the beginning) a limiting principle. This principle, which once more we owe to linguistics, is the principle of relevance: it is decided to describe the facts which have been gathered *from one point of view only*, and consequently to keep, from the heterogeneous mass of these facts, only the features associated with this point of view, to the exclusion of all others (these features are said to be *relevant*).
(Barthes 1967:95)

I föreliggande studie är denna utgångspunkt ("point of view") etnisk och språklig mångfald, vilket därmed också utgör begränsningen för analysen. Detta innebär att (som nämnts ovan) inte alla webbsidor på webbplatsen har analyserats, att exempelvis inte heller alla filmer, fotografier eller texter som finns på dessa sidor har analyserats eller har analyserats lika detaljerat som andra, om de har visat sig inte kunna tillföra något till analysen utifrån forskningsfrågorna, se vidare avsnitt 5.4. Webbplatsen har analyserats så som den ser ut på en datorskärm med upplösningen 1920x1080, men inte på telefon eller surfplatta.

5.4 Metodologiskt tillvägagångssätt

I det första skedet av analysen av webbplatsen ur.se analyserades varje webbsida var för sig. Analysen inleddes med *Startsidan* och fortsatte sedan med en sida i taget enligt ordningen under menyn som finns på *Startsidan*, se också 5.3. I detta inledande skede analyserades varje webbsidas uppbyggnad och utifrån denna analys valdes sedan delar på respektive sida ut för att analyseras mer detaljerat. Urvalet i detta andra skede av analysen styrdes av studiens syfte, enligt Barthes princip, det vill säga hur etnisk och språklig mångfald framställs på ur.se (se också 5.3), vilket innebar att vissa delar av webbplatsen ställdes utanför analysen. Det gällde till exempel andra typer av mångfald än etnisk och språklig såsom kön, sexuell läggning och funktionsnedsättning, vilka inte ingår i analysen och intersektionalitet har sålunda bortsetts ifrån i denna studie.

Varje webbsidas olika delar, det vill säga text, bild och film, analyserades sedan var för sig. Bilder och filmer på ur.se analyserades när det gäller vilka objekt som finns med och vad de gör för bilden; vilka färger som används och deras mättnad, renhet, modulation och hur de har koordinerats; hur miljöerna ser ut och om de till exempel är naturliga eller generiska. Dessutom analyserades deltagare eller karaktärer, vilket Kress och van Leeuwen (2006) kallar ”representation of social actors”. Det handlar om vilka människor eller personer som har valts ut att finnas med på bilder och om de förekommer som individer eller ett kollektiv, som specifika eller generiska individer, eller kategoriserade exempelvis efter stereotypa fysiska karaktäristika. Handlingar analyserades också som olika typer av processer vilka kan vara emotionella, mentala, verbala eller materiella. Förutom att analysera vad man kan se i en bild eller ett filmklipp, analyserades också hur man kan se det genom den kameravinkel som används, det vill säga det som Ledin och Machin kallar ”positioning the viewer” (2018:59). Vinkeln kan då vara vertikal och skapar på olika sätt styrka/svaghet och överlägsenhet/underlägsenhet hos deltagaren, eller horisontell, vilket påverkar hur involverad betraktaren kommer att känna sig. Dessutom analyserades kamerans/betraktarens avstånd till deltagaren, men också det som kallas blick (*gaze*), vilket innebär ögonkontakten mellan betraktaren och deltagaren. En mötande blick (*demand*) innebär ett krav och kräver någon slags respons. En bortvänd blick innebär istället ett erbjudande (*offer*) och betraktaren blir mer av en utomstående passiv betraktare. När det gäller filmklipp analyserades dessutom genre, det vill säga typen av filmklipp och också organisationen av berättandet genom analys av avsnitt, scener och bilder, samt rytm och ljud.

Språket på ur.se analyserades när det gäller lexikala val eller icke-val, kommunikativ genre, hur sociala deltagare representeras och klassificeras genom till exempel beskrivas som individer eller del av ett kollektiv (se ovan). Användningen av de deiktiska pronomenen *du*, *vi* och *de* analyserades, precis som eventuella exempel på ”antagande” eller metaforer, vilka kan uttrycka (dolda) förgivet-taganden.

Analysens riktning styrdes också av att den är hypermodal. Vissa delar av webbsidorna är mer framträdande, exempelvis genom var på webbsidan de är placerade, om mottagaren måste skrolla för att nå dem eller inte, vilka färgval eller lexikala val som har gjorts och hur dessa olika delar har kombinerats, vilket har betydelse för hur mottagaren ”läser” sidan. I det sista skedet av analysen analyserades därför eventuella samband mellan de olika webbsidorna, det vill säga vilka delar av sidorna som är länkade till varandra och hur, till exempel genom klickbara hyperlänkar eller genom innehåll som på olika sätt kan relateras till varandra.

5.5 Metodologiska överväganden

För att kunna göra en visuell analys behöver bilder och fotografier beskrivas i ord. Janks (2010:69) menar dock att skrift inte gör en bild rättvisa, på grund av att en bild tolkas av ögat som en helhet, allt på en gång. Användningen av skrift gör att tolkningen istället sker i sekvenser, ord för ord. Att sätta ord på vad en bild visar kan därför vara problematiskt, dels därför att det alltid innebär en tolkning av vad bilden föreställer och dels därför att det innebär att tolkningen måste benämnas. I analysen av ur.se används exempelvis begreppen *mörkhyad* och *ljushyad* för att benämna människors olika utseende. Denna benämning kan säga väldigt lite om människors etniska och språkliga bakgrund. Bilderna som förekommer på ur.se finns dock där på grund av ett urval som har gjorts. Vad som är intressant att analysera och som analysen syftar till att belysa, är just detta urval och möjliga orsaker till det, genom att visa på samband mellan de semiotiska val som har gjorts i framställningen av etnisk och språklig mångfald på webbplatsen.

Enligt Hansen & Machin (2013:150) har CDA fått kritik för att inte vara en tillräckligt objektiv metod, utan istället i alltför stor utsträckning drivs av politiska intressen. De menar dock, med stöd i Fairclough (2003), att detta är en ypperlig utgångspunkt, och att all forskning i någon mening är ”socio-politically situated, selective, limited, partial and thereby biased. The difference is that this other research claims neutrality and objectivity”. Föreliggande studie är en kvalitativ studie och enligt Brennen (2017) är det i en kvalitativ

studie viktigt att låta materialet styra analysen. Eftersom kvalitativ forskning innebär tolkning av något slag och därmed är subjektiv, kan den anses etiskt suspekt om endast forskarens egna intressen och angelägenheter får styra. Analysen i föreliggande studie styrs av syftet med studien men påverkas också bland annat av valet av datum för analysen och studiens omfång. Analysen av ur.se skulle kunna fördjupas ytterligare, exempelvis genom att inkludera fler delar av webbplatsen, genom att analysera vissa delar ännu mer detaljerat eller genom att utvidga innebörden av begreppet mångfald genom att ta hänsyn till intersektionalitet.

6. Analys

I detta kapitel redogörs för resultatet av den analys som genomförts enligt metoden som beskrivs i kapitel 5. Kapitel 6 inleds med en övergripande redovisning av analysen av webbplatsen som helhet i 6.1. Sedan redovisas analysen av de enskilda webbsidorna i avsnitt 6.2 – 6.9. Webbsidorna presenteras i var sitt avsnitt, med undantag för sidorna *Kontakta oss*, *About UR in English* och *Här finns UR*. Dessa tre sidor presenteras alla i avsnitt 6.6, dels på grund av analysernas begränsade omfång för dessa sidor och dels på grund av att innehållet i analyserna är relaterat till varandra. Analysens fokus på språklig och etnisk mångfald innebär att de olika avsnitten blir olika långa, dels på grund av att mängden innehåll på webbsidorna varierar och dels på grund av att innehållet har olika stor relevans för studiens syfte. Bilderna 1-32 som förekommer i analysen namnges inte, eftersom detta innebär en tolkning av vad bilderna föreställer. Denna tolkning görs istället i den löpande texten.

6.1 Webbplatsen ur.se

Webbplatsen ur.se består av ett antal webbsidor som hålls ihop av färger och komposition. Bild 1 visar de färger som används på ur.se. Färgerna som används är mättade och klara, i kulörerna lila, grön, orange, vit och grå. Lila är den färg som dominerar i sidhuvudena.

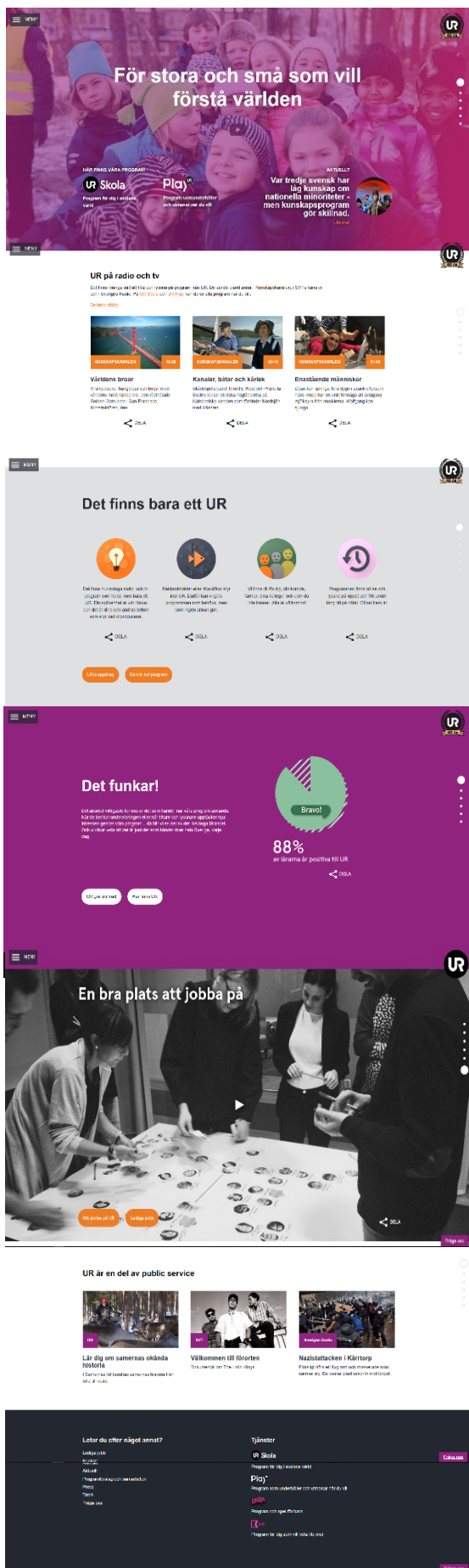

Bild 1.

Kress & van Leeuwen (2002:356) menar att hög måttnad kan ge en positiv, sprudlande och äventyrlig känsla. De menar också att de ”rena” färger som används här har kommit att få representera modernitet. Att färgerna är utan nyanser gör dem enligt Kress & van Leeuwen också generiska och skildrar en abstrakt verklighet. Färgerna ger ett lekfullt, dock inte så lekfullt som om grundfärgerna hade använts, men också seriöst intryck. Att flera olika färger, från olika delar av färgskalan används brukar användas för att uttrycka livlighet, lekfullhet och skoj. Med tanke på UR:s målgrupp kan man tänka sig att webbplatsen utseendemässigt ska tilltala både barn och vuxna. Länkar framhävs genom att någon av dessa färger får dem att stå ut. De olika webbsidorna på ur.se är sammansatta av kvadratiska eller rektangulära färgblock vilka innehåller text, diagram, fotografier, bilder, filmer och bildspel samt hyperlänkar. Fälten avgränsar innehållet från vartannat. Det finns förhållandevis lite text och det är långt mellan textpartierna. Sidorna ger därför ett luftigt intryck. Precis som innehållet och formuleringarna i texterna är fotografierna som används återkommande och föreställer allra mest människor i olika konstellationer och miljöer. Typsnittet som används är rakt, stilrent och utan seriffer i svart eller vitt. Det signalerar enkelhet och framhäver snarare innehållet än utseendet. Kompositionen gör egentligen att inget särskilt framhävs, men de många bilderna gör att ögat dras först till dem.

Webbsidorna på ur.se är inte sammansatta som traditionellt skriven text. Istället kommer texten i korta stycken, som ibland är ett citat eller utdrag ur en längre programbeskrivning till exempel, inramade av någon av färgblocken. På de flesta sidor kommer dessa block omlott, vilket gör att när man läser eller tittar på ett avsnitt, får man samtidigt en skymt av nästa och lockas att skrolla vidare. Alla skrivna texter på ur.se är på svenska, med undantag för de som finns på sidan *About UR in English*. Meningsbyggnaden i både det talade och det skrivna språket är relativt enkel. I alla filmer och bildspel som finns att tillgå talas det svenska.

I sändningstillståndet för UR sägs att ”programutbudet ska spegla förhållanden i hela landet och den variation som finns i befolkningen” och ett av UR:s verksamhetsmål är att verka för ett inkluderande samhälle, genom att ”spegla hela befolkningen och den variation som finns i landet” (UR 2016). På webbplatsen förekommer fraser såsom ”alla” (*Startsida, UR gör skillnad, Så blir det program*), ”hela Sverige” (*Startsida*) och ”hela samhället och alla grupper av människor” (*UR:s uppdrag*). Detta kan tolkas som att alla människor i Sverige ska kunna känna igen sig hos UR. För att tala om ”alla” används också olika pronomen på ur.se. I följande avsnitt (6.1.1) redovisas analysen av användningen av de deiktiska pronomina *du*, *vi* och *de* på ur.se. Referenser till användningen av dessa

pronomen kommer också att göras i senare avsnitt i analysen (se 6.2 och 6.3) för att visa på dess betydelse i de olika sammanhang som framkommer på de olika webbsidorna.

6.1.1 Deiktiska pronomen

Det deiktiska pronomenet *du* används genomgående på ur.se, till exempel i fraser som ”när du vill” och ”vi finns till för sig”. Enligt Fairclough (2015:143) är detta vanligt i masskommunikation, även när mottagaren är okänd, eftersom det skapar ett direkt tilltal. Ledin & Machin (2016:10) beskriver hur personliga och possessiva pronomen fungerar ypperligt för att uttrycka och manipulera sociala relationer, status och makt. Enligt Machin & Mayr (2012:46) indikerar användningen av *du* en mer samtalande text, i vilken syftet är att skapa ett jämlikt förhållande mellan textens sändare och mottagare och därmed undvika en expert-roll hos sändaren. Användningen av ett mer vardagligt språk, som förekommer på ur.se, är att skapa en känsla av att vara som mottagaren, det vill säga att förmedla att ”vi är lika” (Machin & Mayr 2012:42).

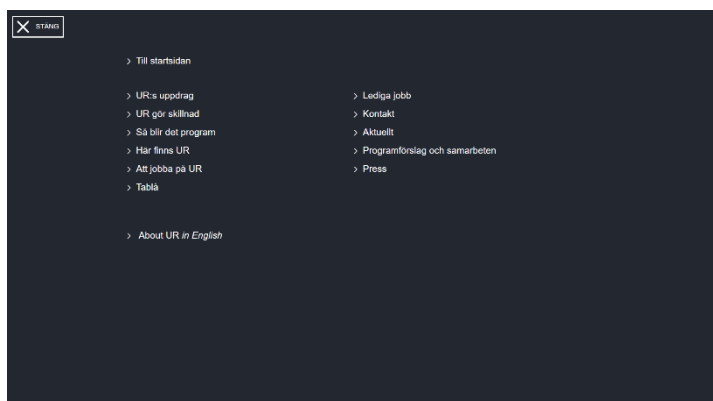
Det deiktiska pronomenet *vi* är också relativt vanligt på ur.se. Petersoo (2007:420) menar att ”while “we” helps to draw clear distinction between members and non-members, between us and them, the deictic expression ‘we’ can be also used to make this border diffuse”. Petersoo beskriver också hur pronomenet *vi* verkar ha stor vikt särskilt i diskurser som rör nationell identitet, samtidigt som det i ett och samma sammanhang kan inkludera och exkludera på ett sätt som gynnar talarens syften och ideologier. På ur.se syftar ”vi” allra oftast på UR eller de som arbetar på UR, till skillnad från det *du* som annars används. Det är när (former av) *vi* används för att beteckna ”alla”, som det kan bli problematiskt, exempelvis ”påverka våra liv och den tid vi lever i”, ”hur vi kan använda medier” (*UR gör skillnad*) och ”oss människor” (*Så blir det program*). Detta syns kanske dock särskilt tydligt i uttryck som ”formar vår världsbild” (*UR gör skillnad*). Frasen förutsätter att alla har en gemensam bild av världen, vilket enligt Machin & Mayr (2012:153) är ett exempel på ”antagande”. Fairclough (2015:143) påpekar att ”it serves corporate ideologies which stress the unity of a people at the expense of recognition of divisions of interest”. I ett dekolonialt perspektiv skulle denna syn på en gemensam världsbild kunna tolkas som en ”universal vision” till skillnad från en ”pluri-versal vision” (Mignolo 2007:485).

Pronomenet *de* används mycket sparsamt på ur.se. Istället talas om den som inte är ”du” genom omskrivningar, exempelvis ”någon annan”, ”andra människor” (*UR gör skillnad*) ”någon i din ålder, som lever som du och har liknande funderingar” (*UR:s uppdrag*) och

”dem du inte känner” (*Startsida*). Loomba (2005:111) talar om ”de” som det okända och på ur.se handlar det om människor som är okända för ”du”, men deras egenskaper eller ursprung definieras inte. Människor som har samma, eller inte samma, ålder, levnadssätt och funderingar kring livet som ”du” har, ställs mot varandra. Detta skulle kunna tolkas som uttryck för mångfald, och i detta specifika fall möjligtvis kultur och religion, men att man vill undvika vissa känsliga begrepp. Hultén (2009:24) menar att främlingsbegreppet rör sig mellan de två ytterligheterna lik - olik och menar att när inte individuella egenskaper framhålls, uppfattas främlingarna heller inte som individer och befinner sig därför någonstans mellan ”vi” och ”dem”. Det samma står att se på sidan *Att jobba på UR*, där det konstateras att ”vi är alla olika” men också påpekas att detta snarare handlar om skillnader i ”bakgrund, förutsättningar och erfarenheter” än geografi. Dessa lexikala icke-val kan tolkas som ett sätt att undvika de eventuella maktrelationer som kategorisering innebär och ett försök att suddas ut gränser mellan grupper.

6.2 Startsidan

Startsidan har ett eget upplägg, (se bild 1) och består av sju olika vyer, som syns en i taget när man skrollar nedåt. Den första vyn som möter mottagaren, innehåller texten ”För stora och små som vill förstå världen”. Bakom texten rullar olika fotografier, vilka återkommer i ett bildspel som finns på sidan *UR:s uppdrag* (se vidare 6.3), med ett lila-färgat filter. På detta sätt framstår texten som är i vitt. Från startsidans första vy har mottagaren fem möjligheter att komma vidare på webbplatsen, genom att antingen 1) skrolla nedåt för att nå de sex resterande vyerna på startsidan där du sedan kan nå de andra sidorna på webbplatsen via olika länkar, 2) klicka på ”Meny” för att se resterande sidor på webbplatsen, 3) klicka på någon av länkarna som består av text och bild till det som är mest aktuellt för stunden, 4) klicka på ”Fråga oss” i nedre högra hörnet som ger dig möjlighet att direkt komma till UR:s forum eller 5) klicka på någon av de sex cirklarna i högra kanten som tar dig direkt till en av vyerna på startsidan.

Bild 2

Menyn (se bild 2) innehåller länkar till alla sidor på webbplatsen. En av dessa heter *About UR in English*. Just den länken syns dock inte utan en något större skärm, eller utan att mottagaren skrollar, eftersom det är ett större mellanrum mellan den och övriga länkar. De sju olika vyerna består av några olika delar vilka är text, bilder, fotografier och diagram.

Låt oss titta närmare på vy två ”UR på radio och TV” och sex ”UR är en del av public service” på startsidan. Båda dessa vyer har en liknande uppbyggnad med tre fotografier med var sin rubrik och kortare text. I vy sex visas tre exempel på program som sänds av UR, Sveriges television (SVT) respektive Sveriges radio (SR), se bild 3. Bilden längst till vänster presenterar ett program om samernas historia, med texten ”Lär dig om samernas okända historia”. Fotografiet föreställer en man, på relativt långt avstånd, som arbetar med renar i vintermiljö och i fotografiet blir renarna det viktiga. Imperativformen uppmanar ”du”, som inte kan något om samernas historia och därmed inte heller förväntas vara same, att lära dig mer. Det finns ingenting som direkt talar för att det är same själva som berättar sin historia här (jämför med *Min samiska historia* i avsnitt 6.8) och detta skulle därför kunna tolkas som att UR, som är ”vi” och inte heller är same, vill lära ”dig” om ”dem”. Carter (2004:827) uttrycker detta som “where the West translates and speaks for Others while speaking only to itself”. Fotografiet i mitten föreställer hiphop-gruppen The Latin Kings med Dogge Doggelito som frontfigur, följt av texten ”Välkommen till förorten” som är namnet både på ett album som gruppen har gett ut men också den dokumentär om gruppen som gjordes 1998. Att bilden är svartvit och den vertikala kameravinkeln ger bildens deltagare en styrka och överlägsenhet och bilden uttrycker ”demand” (Ledin & Machin 2018:59-61) som får hjälp av texten ”välkommen...”, men också attityd hos deltagarna. I fotografierna längst till vänster och längst till höger är vi snarare betraktare utifrån. Även bilden längst till höger visar förorten, här genom en våldsattack. Kärrtorp är

en stadsdel i Stockholm och bilden refererar till den radiodokumentär som gjorts med anledningen av händelsen. Stämningen och handlingen i bilden förstärks genom lexikala val som ”plötsligt” och ”närmar sig”, men också ”nazist”. Hultén (2009:81) menar att ”i mediebilderna av förorten förenas bilden av det hotande farofyllda och det exotiskt lockande”. Dessutom menar hon att förorterna står i ett kolonialt förhållande till resten av Sverige och skildras därefter, genom ett gränsdragande mellan förorten och resten av Sverige, mellan vi och dem (ibid s.82). Se också avsnitt 6.5.

I vy två däremot (se bild 4), ges exempel på program om människor och företeelser i länder utanför Sverige. Rubrikerna för samtliga tre konstaterar neutralt vad de handlar om och inget i varken rubriker eller brödtexter uppmanar oss som mottagare. Alla tre fotografierna är i färg och bilden längst till vänster ger betraktaren en hisnande vy som förstärker bygnadsverkets storhet. De resterande två bilderna föreställer människor som ler och är glada, och som genom att dessutom vara namngivna i texterna blir specifika individer. Kameravinkel är horisontell och vi involveras och jämföras med fotografiernas deltagare. Eftersom bilden är tagen på nära avstånd, får vi känslan av närhet (Ledin & Machin 2018:60) trots att vi inte har ögonkontakt med deltagarna. Det är dessutom uppenbart att de styr en båt vid tillfället. Hela bildserien andas positivism och fantastiskhet, dels genom bilderna men också genom lexikala val som ”enastående”. Samtliga dessa exempel på program har en tydlig koppling till västvärlden och länder där europeiska språk talas genom de namn på platser och personer som nämns.

Vy två och vy sex var vid tillfället för analysen delar av samma webbsida. För att komma till vy sex är man dock tvungen att skrolla långt ner på sidan. Det är inte möjligt att samtidigt se båda vyerna, men om vi här ställer dem bredvid varandra blir några saker tydliga. Dels skildras i vy sex det som sker i Sverige, medan vy två skildrar sådant som sker utanför Sverige. Dels skiljer sig färgskalan mellan de båda bildserierna. I vy två är färgerna klarare, mer mättade och färgskalan bredare, vilket förmedlar mer av lekfullhet och glädje (Ledin & Machin 2018:50). Dels framställs deltagare genom text och bild på skilda sätt, vilket beskrivits ovan. I båda vyerna framställs sålunda annanheten hos de människor och händelser som skildras, men i vy två mer positivt än i vy sex.

UR är en del av public service

Lär dig om samernas okända historia

I Samernas tid berättas samernas historia från istid till nutid.

Välkommen till förorten

Dokumentär om The Latin Kings.

Nazistattacken i Kärrtorp

Plötsligt hörs ett flyglarm och maskerade män närmar sig. De kastar glasflaskor in mot torget.

Bild 3

UR på radio och tv

Det finns många sätt att titta och lyssna på program från UR. De sänds bland annat i Kunskapskanalen, i SVT:s kanaler och i Sveriges Radio. På [UR Skola](#) och [UR Play](#) kan du se alla program när du vill.

[Se hela tablån](#)

Världens broar

Vi undersöker hängbroar och börjar med världens mest kända bro, den rödmålade Golden Gate-bron i San Francisco. Konstruktören, den...

Kanaler, båtar och kärlek

Skådespelarparet Timothy West och Prunella Scales korsar skotska högländerna på Kaledoniska kanalen som förbinder Nordsjön med Atlanten....

Enastående människor

Dean kan springa flera dygn i sträck eftersom hans kropp har en unik förmåga att avlägsna mjölksyra från musklerna. Wolfgang kan sjunga...

Bild 4

6.3 UR:s uppdrag

UR:s uppdrag innebär att ”tillhandahålla ett varierat utbud på svenska språket” men också se till att de ”genom *tillgänglighet* och mångsidighet tillgodoser skiftande förutsättningar och intressen hos befolkningen i hela landet” (min kursivering). På sidan *UR:s uppdrag* poängteras hur UR:s program ska vara tillgängliga för alla. Man nämner då hur programmen till exempel textas och tecken- och syntolkas och hur UR gör program på över 50 språk. Det finns dock inte någon tydlig information om hur användaren kan anpassa webbplatsen för ökad tillgänglighet, till exempel genom att öka kontraster, öka textstorleken eller få delar av texten uppläst (jfr Johnson et al 2009:236).

På sidan *UR:s uppdrag* finns ett bildspel som vill förmedla just UR:s uppdrag. Detta bildspel är det första som möter mottagaren på denna sida och tar upp större delen av skärmen. Bilderna som finns i bildspelet förekommer på flera ställen på webbplatsen och bildspelets delar, både tillsammans och var för sig, medverkar därför i hög grad till att skapa den bild av mångfald som UR förmedlar. Bildspelet består av 30 stillbilder (fotografier) på människor, oftast i närbild, i olika miljöer samt musik och olika speakerröster. Musiken är glad och livlig och intensiteten i den stegras allt eftersom bildspelet fortgår. Speakerrösterna läser en text genom bildspelet större delen av bildspelet, se utdrag (1).

- (1) Utbildning och lärande är kärnan till utveckling. Kunskap är effekten. Den där aha-känslan när man lyckas knäcka läskoden. Eller modet att våga utmana sig själv – en gång till. Kunskap är en process och det finns alltid mer att lära. Om hur saker funkar – hur allt hänger hop – och hur du kan vara med och påverka. UR gör program för alla. Vissa är till för väldigt många – andra för några få. Ibland är det för någon i din ålder – som lever som du och har liknande funderingar. Och ibland kanske du inte känner igen dig alls. Väck lusten att lära mer och fördjupa dig i stora och små frågor. Låt dig inspireras från människor från hela världen och ta dig till plaster du inte visste fanns. Allt är möjligt eftersom UR lyssnar. På dig. Och på mig. Ta del av programmen som verkligen behövs. Du hittar dem på UR Skola och UR Play.

Fotografierna i bildspelet föreställer allt ifrån barn till vuxna som har olika utseenden bland annat när det gäller hudfärg. De flesta bilderna innehåller endast en person och är närbilder, men några bilder är också gruppbilder såsom en grupp skolbarn eller vad som verkar vara en familj eller ett par. Ca 80% av bilderna visar människor med ljusare hudfärg, där några få ser ut att ha mörkare ögon och mörkare hårfärg. Att andelen människor med ljusare hudfärg är stor är kanske inte särskilt anmärkningsvärt om syftet är att spegla Sverige, med tanke på att majoriteten av Sveriges befolkning är ljushyade. Resten av bilderna, det vill säga ca 20%, visar människor med mörkare hudfärg. Ingen av människorna i bildspelet har östasiatiskt utseende. Inte någon av de bilder som föreställer människor som finns på ur.se, och som inte kommer från någon av UR:s produktioner har östasiatiskt utseende. Enligt Hübinette (2018), ”är de svenska asiaterna som räknar över 200 000 invånare i landet ungefär lika många som antalet afrosvenskar...”. Hübinette menar att svenska asiater inte är särskilt närvarande över huvud taget i det svenska samhällslivet, vilket han menar dels

beror på att de är en splittrad minoritet som består delvis av adopterade, och dels att majoritetssvenskarna inte har ”dåligt samvete” gentemot dem, eftersom de upplevs som privilegierade. Detta ”legitimerar” också den humor kring östasiater han menar fortsatt existerar i Sverige.

Speakerrösterna i bildspelet är både manliga och kvinnliga, både vuxna och barn. Några olika språkliga varieteter förekommer bland speakerrösterna: stockholmska (kvinna, två män, barn), skånska (kvinna), någon norrländsk dialekt (man), samt svenska med svag brytning (två män). När det förekommer en brytning, är det alltså alltid en man som talar. Rösterna växlar under hela bildspelet och är inte synkade med det ”förväntade” utseendet till en röst. De växlar inte heller alltid när bilder på människor byts. På ett annat sätt än en text skulle kunna göra, utger sig bilder och ljud för att avbilda verkligheten som den är. Johnson et al (2009:246) poängterar att alla semiotiska val också innebär att andra utesluts och rösterna, precis som bilderna, visar på en språklig mångfald, men utesluter samtidigt många av de språkliga varieteter som finns i Sverige. Detta skulle kunna tolkas som att den språkliga mångfalden inte lyckas komma fram.

Fraser på olika sidor på webbplatsen som exempelvis ”hela Sverige” och ”alla grupper av människor” visar tydligt i text till vilka UR vänder sig till, det vill säga alla i Sverige. Detta blir dock inte lika tydligt i, och skulle kunna sägas motsägs av, fotografierna och rösterna i bildspelet på sidan UR:s uppdrag där flera viktiga grupper utesluts. Även om det till största del bara förekommer en individ på varje bild, vilket motverkar homogenisering (Ledin & Machin 2018:54), blir individerna på bilderna generella typer. Detta skulle kunna tolkas som att bilder på människor med mörk hudfärg och en manlig röst med svag brytning får representera alla flerspråkiga människor som finns i Sverige, vilket ger sken av en till synes homogen grupp när det gäller flerspråkighet. Mörk hudfärg blir ”den andra hudfärgen” och får symbolisera det som är annorlunda, det vill säga den Andre. Detta skulle kunna läsas som ett exempel på hur en del av en helhet väljs ut, och visuellt och audiellt placeras i förgrunden och får representera helheten (Johnson et al. 2009: 245).

Miljöerna som visas i bildspelet är ”hemma”, i bilen, i skolan, på arbetsplatsen, i TV-soffan, på fritiden och på bussen. Dessa miljöer återkommer på UR:s hemsida i både text och bild. Det finns inget som direkt talar för att miljöbilderna visar att vi befinner oss i Sverige, men inte heller något som talar för att de inte gör det. Hemmiljöerna är relativt homogena och neutrala. Köket återges som en plats för (skol)arbete och dels matlagning (se bild 5 och 6). På bilderna i hemmiljö finns aldrig människor med mörkare hudfärg, utan de finns alltid i skol- eller arbetsmiljö om miljön framgår.

Bild 5

Bild 6

Bild 7

Bild 8

Bild 9

De flesta fotografierna i bildspelet är närbilder där inget annat än personens ansikte syns. Detta intensifieras mot slutet av bildspelet, efter textraderna "...UR lyssnar. På dig. Och på mig." I snabb följd visas sedan 12 närbilder (se exempel, bild 7-9) på människor med mycket olika utseenden, tillsammans med endast musik. Samtliga personer på dessa bilder tittar in i kameran och ler. Kameravinkeln är horisontell och involverar betraktaren. Närheten ger intimitet och kan göra att vi ser dem som personer med egna tankar, snarare än bara roliga och trevliga människor (Ledin & Machin 2018:61). Vi blir som betraktare personligt inbjudna av de här personerna, tack vare blickarna som uttrycker "demand" (Ledin & Machin 2018:61).

Tidigare under bildspelet har bilderna till övervägande del visat människor dels på större avstånd, och dels med blick riktad ut ur bilden, vilket uttrycker "offer". Fortfarande är dock kameravinkeln horisontell, vilket uttrycker att varken betraktaren eller deltagaren är överlägsen eller underlägsen. Fotografier utan en tydlig miljöbakgrund blir dekontextualiserade och istället får fotografiets motiv, i detta fallet olika människor, en större symbolisk betydelse (Ledin & Machin 2018:53). Samtidigt som människorna på bilderna är generiska och blir kategoriserade som representanter för olika delar av mångfalden, skapar människorna på närbilderna en känsla av att "du är en individ" och inte bara en i mängden (Ledin & Machin 2018:56). Det sker dock med stor hjälp av texten i bildspelet. Det deiktiska pronomenet *du* förekommer ofta, och intensifieras också det mot slutet av bildspelet. Tillsammans med bilderna skapar detta en känsla av att vara inbjuden, eller uppmanad, det vill säga uttrycker "demand". Detta förstärks också genom

imperativformer som används på några ställen, såsom i ”Väck lusten...” ”Låt dig inspireras...” och ”Ta del av...”. Fairclough (2015:205) menar att ”both producer and audience need to be personalized” och kallar detta sätt att ge intrycket av att behandla alla människor i en grupp som individer för ”synthetic personalization”. Olika sätt att tänka och vara, manifesteras i bildspelet genom olika sätt att se ut och tala. Eftersom miljöbakgrunderna ofta inte är tydliga bortses från sociala sammanhang och det blir utseende och röster som får visa att vi alla är olika, men ändå lika. Eller som Ledin & Machin (2018:143) uttrycker det: ”There are no individuals, only glimpses of persons. What we meet is a collective. Different persons with different backgrounds, genders, ethnicities and nationalities appear, and we are invited to become part of this dynamic collective, of a multi-faced, positive world.”

6.4 UR gör skillnad

UR:s uppdrag innebär att ”programverksamheten ska som helhet bedrivas utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv”. Detta mångfaldsperspektiv kopplas vid några ställen på webbplatsen till demokratiska värderingar, bland annat på sidan *UR gör skillnad*. Detta uttrycks genom fraser som ”att veta saker om andra människor, samhället och hur allting hänger ihop är en förutsättning för att vi alla ska kunna vara med och påverka våra liv och den tid vi lever i” och ”frihet att tänka och formulera sig fritt är grunden för ett öppet samhälle”. På sidan citeras en av UR:s mottagare som säger att UR gör program om dem ”som inte vanligtvis får synas i media”.

På sidan *UR gör skillnad* presenteras några viktiga fakta genom kortfattad text och bild (se bild 10). Ögat, som enligt texten symboliserar syntolkning, är dock inte den vedertagna bild/symbol som ofta annars används i medier i Sverige (se bild 12). Vid samtliga ställen på ur.se där bilder (det vill säga inte fotografier) ska representera människor av olika slag, är de så generiska att det inte går att uttyda varken kön, ålder eller etnicitet. Det finns dock ett undantag, vilket är symbolen i bild 13 som står tillsammans med texten ”Vi har program på över 53 språk” som skulle kunna tolkas som föreställande en kvinna med långt hår. ”Tummen upp” förekommer på två ställen på samma sida (se bild 10 och 11). Den ena (bild 11) är förvillande lik tummen som finns på Facebook, men inga referenser görs här till Facebook.

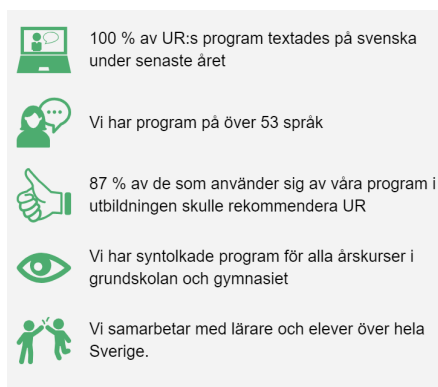

Bild 10

Bild 11

Bild 12

Samtliga ovan nämnda (symboliska) bilder förutsätter dels viss litteracitet, och dels att du kan tolka dem ur ett västerländskt perspektiv, där exempelvis tummen upp associeras till något positivt. Oavsett vad syftet är med dessa bilder på webbsidan, är det tveksamt om de i de här fallen leder till ökad förståelse och tydlighet, särskilt om man inte också förstår det svenska språket.

Bild 13

En av UR:s målgrupper är lärare och en av dem finns med på ur.se. På sidan *UR gör skillnad* får vi kort information om vem hon är, genom text och ett fotografi, se bild 13. Hennes namn och utseende indikerar att hon är flerspråkig och under "Visa mer" kan vi läsa att hon är språklärare i engelska, franska och arabiska. Hon uttalar sig gällande språk och UR, och nämner en del av det programutbud som UR har på andra språk än svenska. Det hon säger om UR är satt inom citationstecken vilket ger uttalandet autenticitet (Johnson et al 2009). UR framställs som ett stöd för flerspråkiga elever som har föräldrar som inte behärskar det svenska språket och inte kan ge detta stöd. Läraren ser detta som en klassfråga. Här är det alltså föräldrarnas brist på svenskkunskaper som framhålls som

grund för en av de stora fördelarna med UR. Föräldrarnas eller elevernas flerspråkighet nämns inte. Bayati (2014:52) beskriver hur flera studier visar på svenskans hegemoniska ställning i utbildningssystemet, vilket leder till att elever utpekats som svaga trots sin flerspråkighet. Samtidigt som UR:s flerspråkiga utbud framställs som en resurs, skulle detta kunna läsas som att människors flerspråkighet här snarare framställs som en brist.

6.5 Så blir det program

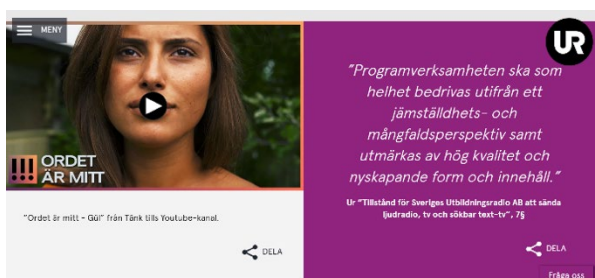

Bild 14

Bild 15

När mottagaren först kommer till sidan *Så blir det program*, finns det mycket att fästa ögonen på när det gäller text, bild och färg. Ögat tenderar dock att dras till bilden på en kvinna i närbild med en intensiv blick (bild 14). Pilen mitt på bilden visar att det är en film och texten i rutan till höger om bilden innehåller ordet *mångfald*, vilket gör att man som mottagare kopplar samman filmens innehåll med mångfald. Det gör i sin tur filmen relevant att analysera i denna studie. Filmen är också den enda film i UR:s utbud som ligger tillgänglig på webbplatsen och har alltså valts ut att visa och till viss del representera UR:s utbud, vilket också gör den relevant att analysera i denna studie. Filmen är en exempelfilm ur programserien "Ordet är mitt", är knappt 15 minuter lång och inte textad i den version den finns på webbsidan. Filmen handlar om Gül, en kvinna i 20-årsåldern, som i filmen berättar hur hon ville förändra samhället till följd av att en av hennes nära vänner mördades när hon var tonåring. Efter att ha läst mycket, informerat sig på olika sätt och studerat på universitetet, bestämde hon sig för att engagera sig politiskt i partiet Moderaterna. I filmen beskrivs Güls liv som det ter sig nu, men också hennes "resa" till den situation hon befinner sig i nuläget beskrivs. Filmen är ett exempel på den återberättande genren (Ledin & Machin 2018:144). Musiken i filmen är viktig, ger filmen rytm och anger känslolägen.

I filmen berättas att Gül kommer från just Fittja, alltså en av Stockholms förorter, och inte Stockholm eller Botkyrka kommun. När förortsmiljön i filmen gestaltas används bilder på tunnelbanan (bild 15 och 16), nedgångna hus och höghus (bild 16-18), samt en nyhetsrapportering om hennes väns mord som spelas upp tillsammans med bilder på

Bild 16

Bild 17

Bild 18

minnesplatsen (bild 19 och 20) och till tonerna av ”mystisk” eller ”hotfull” musik. Ljud från sirener hörs. Gül filmas utanför sitt hem och inledningsvis i närbild då hon tittar ut ur bilden, osminkad och med en rynka mellan ögonen (bild 14, 17-18, 21) innan hon börjar berätta om händelsen, se utdrag (2). Hon beskriver också hur denna händelse blev starten på hennes engagemang, eftersom hon kände att hon inte hade något att säga till om, se utdrag (3).

(2) Det var natt. Jag satt i...där borta med min äldsta bror. Pratade, drack kaffe, det var sommarlov. Och sen så hörde vi skott. Bam, bambam. Tre skott var det. (2.03 – 2.22)

(3) När jag var 16 år, så blev min vän skjuten till döds. Han var 19 år. Jag gick runt och skrek om ”hur kan ungdomar få tag på vapen?” Det skrek jag om. Jag blev varken hörd eller lyssnad. Ingen brydde sig om Gül Alci som var 16 år och bodde i Fittja. (2.40 – 3.00)

Bild 19

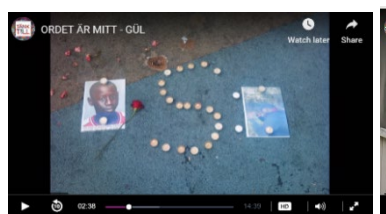

Bild 20

Bild 21

Inledningen av filmen kan tolkas som en beskrivning av Güls bakgrund som problematisk på olika vis, i alla fall i förhållande till det som hon senare ska ta sig för, dels

genom våldet i hennes närhet och dels som i en socialt utsatt position som samhället inte bryr sig om. Güls föräldrar (bild 21) framställs som flerspråkiga, genom brytningen i deras svenska språk. Bayati (2014:56) menar att förorten blir en social konstruktion som blir den annorlunda plats som ”den Andre” befinner sig på. Hon menar att ”dessa förorter och dess invånare stigmatiseras utöver den socioekonomiska eftersattheten – inte minst genom massmedia – till våldsbenägna problemområden eller offer” (ibid).

Güls universitetsstudier framställs som en kamp, men att Gül på egen hand hittar strategier för att klara av dem. Utdrag (4) visar hur Gül själv, som individ, löste sina svårigheter, särskilt när hon säger ”jag gav inte upp” och ”jag fixade det”.

- (4) Jag löste problemet genom att googla, genom att försöka hitta personer som har skrivit recensioner, titta i biblioteket, fråga vänner, klasskamrater, läsa flera gånger vissa texter. Jag gav inte upp, skrev om tentan, fixade det. (9.50 – 10.09)

Kampen med studierna förstärks av kommentarer från hennes föräldrar, se utdrag (5), och vänner, se utdrag (6).

- (5) Du hela tiden, hela natten, kvällen du läser, du kan inte äta mat, du inte paus den, hela tiden du läser den. (5.19 - 5.28)

- (6) Du låste in dig och bara plugga, plugga, plugga hela tiden. (7.47 – 7.49)

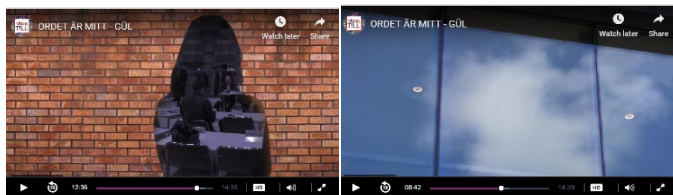
I filmen framställs sålunda hur Gül, till synes mot alla odds med sin bakgrund och sina svårigheter på universitetet, ändå lyckas, för att hon inte gav upp. Enligt Bettie (2014) älskar vi liknande historier, eftersom undantaget överskuggar regeln.

I filmen betonas hur det (svenska) formella språket har gett Gül makt att kunna uttrycka sin åsikt, till exempel när hon i filmen under ett kommunfullmäktige-möte håller ett tal och till synes behärskar den politiska vokabulären. I filmen framkommer dock hur detta från början var mycket svårt för henne, se utdrag (7).

- (7) Det var lite svårt att hänga med. Att förstå att *yrka, yttra, bordlägga, reservera sig*... aah, alla sådana begrepp, det var ju för mycket. Jag förstod ingenting. (06.46-07.02)

Denna utmaning symboliseras i en av scenerna av en tegelvägg och Güls skugga formad av en bild från kommunfullmäktigemiljön (bild 22).

Bild 22

Bild 23

Gül och en vän hörs i filmen tala lite turkiska, men framförallt svenska. Föräldrarnas, vännernas eller Güls flerspråkighet nämns inte, utan betoningen ligger på det formella (svenska) språk som Gül måste förvärva. I högskolemiljön betonas de svårigheter som Gül har haft med studierna och det akademiska språket. Bilden av studierna och utbildningen som ”räddningen” förstärks i filmen med bilder av himlen som speglar sig i universitets fönster (bild 23) och standardsvenska framställs här som viktigt för både studieframgång och ekonomisk framgång (Milani & Jonsson 2012:59).

Ismail (2011:19) har studerat ungdomar med utländsk bakgrund som har gått högre utbildning, och en av hennes informanter menar att ”i samhällets ögon är det en stor skillnad för att en invandrare utan utbildning är en invandrare med utbildning blir svensk om hon lyckas.” Bayatis studie (2014) visar att flertalet flerspråkiga högskolestudenter känner utanförskap och diskriminering, vilket de menar har att göra med de stereotyper som finns kring dem inom utbildningsväsendet och i samhället i övrigt. Hyltenstam & Milani (2012:88) menar att det i Sverige finns en etablerad bristdiskurs, som innebär att invandrares misslyckande när det gäller språkinläring och utbildning beror på bristande vilja och motivation hos individen.

6.6 Kontakta oss, About UR *in English* & Här finns UR

I detta avsnitt redovisas analyserna av de tre webbsidorna *Kontakta oss*, *About UR in English* och *Här finns UR*. Alla sidorna behandlar språk på ur.se och innehållet kan därför ses som relaterat till varandra.

På sidan *Kontakta oss* visas möjligheten som finns att kommentera det som händer på UR. I ”Regler för kommentarer” poängteras vikten av att ”alla ska känna sig välkomna att delta i samtalet” och UR:s uppdrag som innebär ”att stå upp för allas lika värde och för

demokratiska värderingar” vilket nämns i samband med bland annat ”hudfärg, tro, etnicitet”. Samtidigt påpekas att ”länkar till sajter skrivna på annat språk än svenska kan [...] leda till att en kommentar plockas bort” och ”vi kan ta bort kommentarer som är skrivet [sic!] på annat språk än svenska”. Att använda sig av språket svenska på ur.se innebär att man uppfyller de regler som UR ställer för att kunna leva upp till de demokratiska värderingar om allas lika värde de står för. Detta skulle kunna läsas som att användningen av språket svenska blir en förutsättning för allas lika värde och att alla ska känna sig välkomna samtidigt som användningen av svenska, enligt UR, leder till att alla känner sig välkomna och att alla har lika värde. Milani (2008:44) beskriver hur ett gemensamt språk skapar integration och hur kunskaper i det gemensamma språket, det vill säga svenska, blir det enda sättet för dig att få tillgång till samhällliga rättigheter och skyldigheter och bli en del av den svenska gemenskapen.

Den enda sida på ur.se som innehåller text på något annat språk än svenska är sidan *About UR in English*. Sidan innehåller korta texter med information om UR som public service, samt korta fakta om UR. Här står också att ”we take particular responsibility for those with disabilities and for those among ethnic and language minorities in Sweden”, en mening som inte finns uttryckt så tydligt i text i de svenskspråkiga delarna av webbplatsen.

På sidan *Här finns UR* beskrivs olika platser där mottagaren kan ta del av UR:s utbud. Detta handlar bland annat om sociala medier och när UR:s Facebook-sidor beskrivs nämns språken engelska, franska, spanska, tyska och teckenspråk, eftersom det är de språken UR har Facebook-sidor om, men inte på. Inga ytterligare namngivna språk finns nämnda, mer än svenska.

6.7 Att jobba på UR

Sidan *Att jobba på UR* förmedlar också tydligt mångfaldsuppdraget som UR har, dels genom citat från sändningsuppdraget, ”en mångfald av åsikter och meningssytringar”, och dels genom utdrag (8).

- (8) Att spegla Sverige är så mycket mer än en fråga om geografi. Vi är alla olika. Vi har olika förutsättningar, bakgrund och erfarenheter, Det är public services uppdrag att visa och berätta om det! Så om din verklighet saknas i UR:s produktioner är du särskilt välkommen att söka jobba här.

Här uppmuntras människor som inte känner igen sig i UR:s utbud att söka jobb hos UR. Sidan inleds av en kortare introducerande text som följs av ett bildspel som också återfinns på *Startsidan*, där med rubriken ”Ett bra ställe att arbeta på”. Bildspelet innehåller 91 stillbilder som visas i snabb följd till musik under en dryg minut, utan speakerröster eller text. Bilderna innehåller oftast människor i olika miljöer, men också bara miljöbilder. Framförallt handlar det då om miljöer på UR och de människor man kan anta arbetar där, men också människor och miljöer utanför, till exempel olika inspelningsplatser som utomhusmiljöer eller ett kafé. Av de 91 bilderna innehåller nio stycken människor med mörkare hudfärg. Det går inte att med hjälp av någons hudfärg eller utseende att bestämma vilken bakgrund, vilka förutsättningar eller erfarenheter någon har och inte heller huruvida en person arbetar på UR eller inte. I detta sammanhang skulle dock bilderna kunna tolkas som att de personer som ser ut att arbeta som journalister, fotografer och så vidare, exempelvis genom var och hur de finns placerade i bilden och förhåller sig till andra aktörer samt vilken utrustning de har, är personer som arbetar på UR, och att övriga inte är det utan istället är (potentiella) deltagare i UR:s produktioner. Bilderna skulle då kunna läsas som att de som arbetar för UR oftast är ljushyade, medan de som är deltagare inte är det. Vi ska därför titta närmare på några av bilderna, utifrån ett mångfaldsperspektiv. I de fall där en ljushyad vuxen människa intervjuas är det alltid ett barn som gör det (se bild 24). Om mörkhyade människor skulle kunna tolkas som UR-anställda (bild 25) eller deltagare (bild 26 och 27) är miljön ofta (på väg) utomlands, förutom när det handlar om artisterna Ison & Fille (se bild 28), vilka båda har invandrarbakgrund och tydligt kan knytas till hip hop-genren och förorten, precis som The Latin Kings (se avsnitt 6.2). Ison & Fille skulle därför inte i första hand tolkas som representanter för det standardsvenska språket (Milani 2010), även om både Ison & Fille och Dogge Doggelito har dock på senare år tagit sig från förorten och in i finkulturen. Kameravinklarna är alltid horisontella. I bildspelet finns ingen individ med östasiatiskt utseende.

Bild 24

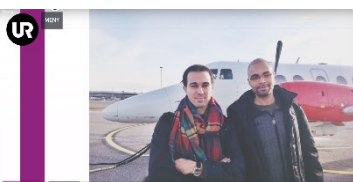

Bild 25

Bild 26

Bild 27

Bild 28

Bild 29

Lite längre ner på sidan *Att jobba på UR* finns också en film, som i denna studie inte analyseras ingående. Filmen handlar om två unga kvinnor som praktiserar på UR. Båda är ljushyade och talar svenska med stockholmsk dialekt. Utifrån analysen av sidan *Att jobba på UR* skulle man kunna dra slutsatsen att (den språkliga) mångfalden bland de som arbetar på UR är begränsad. Bild 29 föreställer en grupp människor i redaktionsmiljö, vilka skulle kunna tolkas som personalen på UR, och samtliga på bilden är ljushyade. Bilden förekommer vid två tillfällen i bildspelet, dels i svartvit och dels i färg.

6.8 Aktuellt

I vy 1 på *Startsidan* möts vi av texten ”var tredje svensk har låg kunskap om nationella minoriteter” (bild 30) och detta utvecklas sedan på sidan *Aktuellt* dit man kommer om man klickar på den hyperlänkade texten. Texten står tillsammans med en bild (bild 31) som för tankarna till en filmaffisch, när man ser kompositionen. Människorna på bilden har traditionella kläder, och omges av naturen med fjäll, en dramatisk himmel med vad som ser ut att vara en blodröd sol och några renar skymtar i nedre högra hörnet. De varma eldiga färgerna i bakgrunden skapar energi och dramatik i bilden. Bilden skulle kunna tolkas som att samerna framställs som naturliga, äkta och fria och de blir bärare av en viss kultur som framställs som spännande och fascinerande. Machin (2007:75) menar att ”media representations of exotic peoples [...] might have yellows and blues that have been artificially saturated to emphasise the exoticism. After all, exotic peoples are associated in the west with increased emotions rather than rationality. Such colours bring a sense of energy of the senses rather than calm and reservation”.

Bild 30

Bild 31

På sidan *Aktuellt* utvecklas sedan informationen om ”urfolket samer” och där står bland annat att de har rätt till ”sitt eget språk och kultur” och att de tidigare hade ”förbud att använda sitt minoritetsspråk”. Här nämns också de andra fyra minoritetsspråken (finska, romani chib, meänkieli och jiddisch) vilka inte nämns någon annanstans på de analyserade webbsidorna. På *Startsidan* uppmanas ”du” att lära dig mer om samerna genom ett program om samernas historia. Mannen i bild 3 (se avsnitt 6.2) som visar programmet, ses på relativt långt avstånd, arbetar med renar i vintermiljö och i fotografiet blir renarna det viktiga. I båda dessa exempel, bild 31 och bild 3, är det samernas levnadssätt, kultur, klädsel och språk *som grupp*, samt det faktum att de är en minoritet i Sverige som betonas. Samtidigt skulle ”du” i detta sammanhang kunna tolkas som konstituerande någon som inte är same, och som uppmanas lära dig *om* samerna. Mignolo (2007:458) menar att i en dekolonial process ingår både den koloniserade och den koloniserande, men från den koloniserades perspektiv. Den koloniserade vägleder den koloniserande i syfte att undvika en frälsningsdiskurs. Därför framstår däremot projektet och programserien *Min samiska historia* i ett något annat ljus. I den berättar några unga samer hur den samiska historien påverkat deras liv. Serien illustreras med bild 32, som ger andra konnotationer än bild 31. Färgskalan i fotografiet är mer dämpad, vilket signalerar ”calm and reservation” (Machin 2007:75) och kanske också allvar och seriositet. Ungdomarna har inte kläder som visar att de är samer, men tittar man noga på bilden ser man att några samiska artefakter finns med.

Bild 32

6.9 Programförslag och samarbeten

UR ska enligt sändningstillståndet erbjuda ett utbud på ”andra minoritetsspråk” förutom de nationella minoritetsspråken. Det är tydligt vilka de nationella minoritetsspråken är, men vilka ”andra minoritetsspråk” är, är inte riktigt lika tydligt. På sidan *Programförslag och samarbeten* tydliggör man de ”särskilda målgrupper” för vilka UR gör program och att UR gör ”programmen som behövs”. Alla de specificerade målgrupperna som listas på sidan är förknippade med skola och utbildning förutom två, vilka är ”folkbildning (bland annat föräldrar till elever)” och ”personer som talar minoritetsspråk”.

7. Diskussion

Syftet med denna studie är att synliggöra underliggande språkideologiska diskurser gällande mångfald på ur.se genom att besvara 1) hur etnisk och språklig mångfald framställs på ur.se, 2) vilka diskurser dessa framställningar baserar sig på samt 3) hur dessa diskurser kan tolkas i ett maktperspektiv. Genom framställningen av språklig och etnisk mångfald framkommer i analysen några olika perspektiv. I detta avslutande kapitel besvaras studiens samtliga forskningsfrågor i avsnitt 7.1, genom att dessa perspektiv presenteras i var sitt stycke. I 7.2 följer sedan en sammanfattande diskussion.

7.1 Svar på studiens forskningsfrågor

UR:s uppdrag är att spegla Sverige och att verka ur ett mångfaldsperspektiv. Analysen visar att denna strävan också framkommer på webbplatsen ur.se. Genom olika semiotiska resurser skapas en mångfald som ska spegla den som finns i Sverige. Flera textpartier på ur.se talar för att webbplatsen vänder sig till hela Sverige, till alla i Sverige, men texten får i flera fall en mindre framträdande roll på grund av att ögat dras till de bilder, bildspel och filmer som finns på webbplatsen. Bilderna i bildspelet UR:s uppdrag har en dominerande roll på hela webbplatsen och bildurvalet skulle kunna sägas representera några olika etniciteter, vilket gör att den etniska mångfald som framställs på ur.se framstår som varierad. Samtidigt finns flera delar av mångfalden inte representerade och framställningen av etnisk mångfald på ur.se skulle därför kunna tolkas som en förenklad bild av verkligheten. Genom att mottagaren tilltalas som ”du” skapas en bild av

mottagaren som en individ. Samtidigt är detta ”du”, individen, del av en helhet som skapas genom bildspelet UR:s uppdrag och mångfalden framställs på ur.se också som något som förenar. Webbplatsens sammansättning av bilder föreställande generiska, till viss del kategoriserade individer som ofta framställs utan tydliga sociala sammanhang, skapar vad Ledin & Machin (2018:143) kallar ett dynamiskt kollektiv. Pronomenet *vi* bidrar till skapar ett gemensamt ”vi” när det används i betydelsen ”alla”. Den sparsamma användningen av pronomenet *de* skulle kunna tolkas som en strävan efter att skapa ett gemensamt ”vi” av den mångfald som framställs, där ingen blir den Andre. Eftersom svenska är det språk som i stort sett genomgående används på ur.se, i både text och tal, skulle det svenska språket också kunna tolkas som en av de gemensamma nämnare som skapar det ”vi” som framställs, där etniska och sociala grupper förs samman för att skapa en helhet. Milani (2008:44) kallar detta en inkluderande diskurs, men bristen på sociala sammanhang när det gäller delarna i denna helhet hindrar mångfalden från att kopplas till jämlikhet (Ahmed 2007:240). Detta ”vi” framkommer också när man på ur.se talar om ”vår världsbild” som en enda. I ett dekolonialt perspektiv skulle denna helhet då kunna tolkas som ”universell” eftersom den har sin utgångspunkt i ett enda perspektiv, nämligen det västerländska. I samma stund som denna helhet skapas, förnekas också andra, eftersom denna helhet utger sig för att vara den enda helheten (*totality*) (Mignolo 2007:450f).

Wingstedt (1998) och Bayati (2014) bland andra menar att svenska språket har en hegemonisk ställning i svensk utbildning. Den språkliga mångfald som framställs på ur.se skulle kunna tolkas som dominerad av svenska. Människors flerspråkighet tydliggörs i liten utsträckning på webbplatsen och istället skulle vikten av, tryggheten i och framgångsfaktorn i att behärska och använda sig av svenska kunna sägas tydligare framstå. Genom det svenska språket blir ur.se tillgängligt för mottagaren och användningen av endast det svenska språket på ur.se tas för givet som en garant för att värna demokratiska värden och att ”alla” ska kunna känna sig trygga. Svenska språket skulle därmed kunna tolkas som en symbol för positiv makt, men utesluter samtidigt flera ur målgruppen som inte behärskar språket. Språket blir något som både förenar och separerar (Wingstedt 1998:31). Flerspråkighet framställs på några ställen på ur.se som en brist på svensk-kunskaper, vilket skulle kunna tolkas som en bekräftelse på det svenska språkets hegemoniska ställning i Sverige och som baserad på en bristdiskurs som har sin utgångspunkt i en monolingvistisk norm.

När det gäller UR:s programutbud nämns antalet språk (cirka 50) och några europeiska språk nämns vid namn. En av webbsidorna på webbplatsen är på engelska och de symboliska bilder som används på ur.se utgår från ett västerländskt synsätt. Det enda icke-europeiska språk som namnges är arabiska, och turkiska kan höras i filmen om Gül. Den språkliga mångfalden på ur.se skulle därför kunna tolkas som till viss del eurocentrerad i sin framställning, vilket i sin tur skulle kunna tolkas som en del i en kolonial diskurs eftersom det framförallt är de europeiska språken som har spridit den eurocentriska kunskapssyn som fortsatt präglar världen idag (Mignolo 2007:493). Detta leder enligt Bayati (2014:52) till att andra språk än de europeiska görs osynliga och därmed också ges lägre status.

På ur.se framkommer att UR:s programutbud handlar om ”minoriteter” och de ”som inte vanligtvis syns i media”. Gruppen framställs som bestående av de som inte så ofta får synas eller höras i media, och som kan tolkas som okända för det ”du” som framställs som mottagare för UR:s programutbud. Flera program som presenteras på ur.se placeras i förorten. Genom att förorten framställs som en plats där våld och social misär förekommer till skillnad från utanför den, skapas ett ”vi” och ett ”de”. Unga kvinnor och män från förorten framställs om tuffa och med attityd som genom det svenska språket når framgång, och skulle kunna tolkas som en del av detta ”vi”. Hultén (2009:82) menar att detta är en del av en kolonial diskurs, eftersom symboliska gränser dras mellan de utanför och de innanför. Också hur samerna framställs på ur.se skulle kunna tolkas som del i en kolonial diskurs. Samerna skildras framförallt som en grupp, där historia, kultur och språk gemensam för *gruppen* sätts i fokus. Fokus på särskiljande artefakter och sedvänjor står för en statisk syn på kultur (Carter 2004:827) och blir till delar som kan läras in (Bagga-Gupta 2004:25f). På detta sätt skapas ”den Andre”. Gruppen som UR:s utbud handlar om skulle därför kunna tolkas som relativt etniskt och språkligt heterogen. Detta kan jämföras med den bild av UR:s anställda och praktikanter som grupp som framkommer på ur.se, vilken istället skulle kunna tolkas som mer etniskt och språkligt homogen och bilden som framkommer skulle kunna läsas som att ”vi” gör program för ”dig” om ”dem” i syfte att undervisa och informera ”dig”, som inte tillhör ”de”, om ”dem”. Man skulle naturligtvis kunna hävda att ”du” vid olika tillfällen skulle kunna vara deltagare i gruppen ”dem”, men bilden som framkommer är att ”de som inte vanligtvis syns i media”, det vill säga de som inte är samhällets prioriterade, är dem som programmen handlar om. Ett undantag verkar dock vara programserien *Min samiska historia*. Som en del i en kolonial diskurs skulle

detta kunna ses som om endast den koloniserande finns med i processen, vilket leder till att den koloniserande återigen ”räddar” den koloniserade (Mignolo 2007:458).

7.2 Sammanfattande diskussion

Sammanfattningsvis visar analysen av ur.se att det finns skillnader i hur etnisk och språklig mångfald framställs på ur.se när det gäller målgruppen för webbplatsen, innehållet i UR:s programutbud och de som producerar UR:s utbud. Att UR vänder sig till personer som är flerspråkiga och behärskar andra språk än svenska, blir uppenbart när det på webbsidan informeras om hur många och delvis vilka språk det finns program på. Det är dock inte lika uppenbart att flerspråkiga människor är en del av målgruppen när man tittar på de språk som används på webbplatsen. Detta skulle kunna tolkas som ett exempel på att ”saying diversity” inte är samma sak som ”doing diversity” (Ahmed 2007:235), eller ett sätt att till synes värdesätta mångfald och mångspråkighet, men osynliggöra mångspråkighet som resurs (Stroud 2004) och att en monolingvistisk ideologi lever kvar trots uttryck för det svenska samhällets både kulturella och språkliga pluralism (Wingstedt 1998).

UR har ett uttalat uppdrag att beakta mångfalden i Sverige, och det kan konstateras att man på ur.se talar *om* mångfald och att de program som ingår i utbudet handlar *om* mångfalden. Däremot är det inte lika tydligt att UR på ur.se vänder sig *till* en mångfald eller att deras utgångspunkt är en i Sverige existerande mångfald. Detta skulle kunna gå i linje med det Horsti & Hultén (2011) fann i sin studie, nämligen att det handlar mer om policybeslut än ideologi. Snarare skapas på ur.se bilden av en imaginär mångfald, nämligen en helhet vars delar inte tydligt representerar hela den språkliga mångfald som finns i Sverige. Vad vi ser är möjligen ”celebration of diversity” (Janks 2010) utan hänsyn till hela mångfalden, och vad som i ett dekolonialt perspektiv skulle kunna ses som en universell värld i ett eurocentriskt perspektiv.

Referenser

- Ahmed, S. (2007) The language of diversity. *Ethnic and Racial Studies*, 30(2), 235-256.
- Angermuller, J., Maingueneau, D., & Wodak, R. (2014). The Discourse studies Reader. An Introduction. I Angermuller, J. Maingueneau, D., & Wodak, R. (Red.), *The Discourse Reader. Main Currents in Theory an Analysis* (s. 1-14). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company,
- Bagga-Gupta, S. (2004) Challenging understandings in pluralistic societies. Language and culture *loose* in school sites and *losing sight* of democratic agendas in Swedish education? *Utbildning & demokrati*, 13(3), 11-36.
- Bagga-Gupta, S. (2017). Language and identity *beyond the mainstream*. Democratic and equity issues for and by whom, where, when and why. *Journal of the European Second Language Association*, 1(1), 102-112.
- Barthes, R. (1967). *Elements of Semiology*. New York: Hill & Wang.
- Barthes, R. (1977). *Image, Music, Text*. London: Fontana.
- Bayati, Z. (2014). "den Andre" i lärarutbildningen. En studie om den rasifierade svenska studentens villkor i globaliseringens tid (Doktorsavhandling. Göteborgs universitet: Gothenburg Studies in Educational Sciences 352).
- Bettie, J. (2014). *Women without class. Girls, race, and identity*. Oakland: University of California Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity.
- Brennen, B. S. (2017). *Qualitative Research Methods for Media Studies* (2. uppl.). London & New York: Routledge.
- Carter, L. (2004). Thinking differently about cultural diversity. Using Postcolonial Theory to (Re)read Science Education. *Wiley InterScience* 4 June 2004.
- Chiumbu, (2016). Media, Race and Capital: A Decolonial Analysis of Representation of Miners' Strikes in South Africa. *African Studies*, 75(3), 417-435.
- Economou, C. (2015) "I svenska två vågar jag prata mer och så": en didaktisk studie om skolämnet svenska som andraspråk. (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet: Gothenburg Studies in Educational Sciences 374).
- Eriksson, C., Eriksson Baaz, M. & Thörn, H. (1999). Inledning. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och "det mångkulturella samhället". I Eriksson, C., Eriksson Baaz, M. & Thörn, H. (Red). *Globaliseringens kulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa.

- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. London: Polity Press.
- Fairclough, N. (2003). *Analyzing discourse. Text Analysis for Social Research*. London & New York: Routledge.
- Fairclough, N. (2015). *Language and power*, (3. uppl.). London & New York: Routledge.
- Hansen, A. & Machin, D. (2013). *Media & Communication Research Methods*. New York: Palgrave MacMillan.
- Horsti, K. & Hultén, G. (2011). Directing diversity. Managing cultural diversity media policies in Finnish and Swedish public service broadcasting. *International journal of Cultural Studies*, 14(2), 209-227.
- Howarth, D. (2007). *Diskurs*. Stockholm: Liber.
- Hultén, G. (2009). *Journalistik och mångfald*. Lund: Studentlitteratur.
- Hübinette, T. (2018) *UR Tänk till uppmärksammar de svenska rasstereotyperna av asiater: "Varför tas inte rasism mot östasiater på allvar?"*. <http://tobiashubINETTE.wordpress.com>. Hämtat 2018-12-26.
- Hyltenstam, K. & Milani T. M. (2012). Flerspråkighetens sociopolitiska och sociokulturella ramar. I Hyltenstam K. Axelsson M. & Lindberg I. (Red.). *Flerspråkighet – en forskningsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 5:2012. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Ismail, E. (2011). Elitutbildning: en strategi för erkännande? En studie om anti-diskrimineringsstrategier bland juriststudenter med ursprung i Mellanöstern. *Sociologisk forskning* 48(4), 5-24.
- Janks, H. (2010). *Literacy and Power*. New York & London: Routledge.
- Johnson, S., Milani, T. M. & Upton, C. (2009). Language ideological debates on the BBC 'Voices' website: hypermodality in theory and practice. I Johnson, S. & Milani, T. M. (Red.) *Language ideologies and media discourse. Texts, Practices, Politics* (s.223-251). London: Continuum.
- Karlander, D. Milani, T. M. & Jonsson, R. (2017) Gränsdragningar som språkideologisk praktik. I Håkansson D. & Karlsson A-M. *Varför språkvetenskap? Kunskapsintressen, studieobjekt och drivkrafter*. Lund: Studentlitteratur.
- Kress, G. & van Leeuwen, T. (2006). *Reading images. The grammar of Visual Design*, (2.uppl.). London: Routledge.
- Kress, G. & van Leeuwen, T. (2002). Colour as a semiotic mode: notes for a grammar of colour. *Visual communication*, 1(3), 343-368.

Ledarna. Sveriges chefsorganisation. (2018). *Mångfald – därför är det viktigt*. <https://www.ledarna.se/stod-i-chefsrollen/mangfald-och-inkludering/mangfald-darfor-ar-det-viktigt/> Hämtat 2018-04-20.

Ledin, P. & Machin, D. (2016). A discourse-design approach to multimodality: the visual communication of neoliberal management discourse. *Social Semiotics*, 26(1), 1-18.

Ledin, P. & Machin, D. (2018). *Doing Visual Analysis. From theory to Practice*. London: Sage.

Lemke, J.L. (2002). Travels in hypermodality. *Visual communication*, 1(3), 299–325.

Loomba, A. (2005). *Kolonialism/postkolonialism. En introduktion till ett forskningsfält*. Hägersten: Tankekraft förlag.

Machin, D. (2007). *Introduction to Multimodal Analysis*. London & New York: Bloomsbury.

Machin, D. & Mayr, A. (2012). *How to Do Critical Discourse Analysis*. Los Angeles m fl.: Sage.

Maldonado-Torres, N. (2007). On the coloniality of being: Contributions to the development of a concept. *Cultural Studies*, 21(2), 240–70.

Mignolo, W.D. (2007). Delinking: the rhetoric of modernity, the logic of coloniality and the grammar of de-coloniality. *Cultural Studies*, 21(2), 449 – 514.

Milani, T. M. (2007). *Debating Swedish. Language Politics and Ideology in Contemporary Sweden*. (Doktorsavhandling. Centre for Research on Bilingualism. Stockholm University).

Milani, T. M. (2008). Language testing and citizenship: A language ideological debate in Sweden. *Language in Society*, 37, 27-59.

Milani, T. M. (2010). What's in a name? Language ideology and social differentiation in a Swedish print-mediated debate. *Journal of Sociolinguistics*, 14(1), 116-142.

Milani, T. M. (2013). Språkideologiska debatter i Sverige. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (Red.) *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle* (s. 343-368). Lund: Studentlitteratur.

Milani, T. M. & Jonsson, R. (2012). Who's afraid of Rinkeby Swedish? Stylization, Complicity, Resistance. *Journal of Linguistic Anthropology*, 22(1), 44-63.

Nilsson Folke, J. (2017). *Lived transitions: experiences of learning and inclusion among newly arrived students*. (Doktorsavhandling, Faculty of Social Sciences, Department of Child and Youth Studies, Stockholm University).

Petersoo, P. (2007). 'What does "we" mean? National deixis in the media'. *Journal of Language and Politics*, 6(3), 419-36.

- Piller, I. (2015). Language Ideologies. I Tracy, K., Ilie C. & Sandel, T. (Red.), *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*, 2, 917-927. (The Wiley Blackwell-ICA international encyclopedias of communication). West Sussex: Wiley-Blackwell, Wiley.
- Puskás, T. (2013). Språk och flerspråkighet i förskolan. Ideologiska dilemman och vardagspraktik. I P. Björk-Willén et al. Red. *Nationell förskola med mångkulturellt uppdrag*. Stockholm: Liber.
- Regeringen (2013). *Tillstånd för Sveriges Utbildningsradio AB att sända ljudradio, tv och sökbar text-tv*. Regeringsbeslut 84
- Simpson, P. & Mayr, A. (2010). *Language and power. A resource book for students*. London & New York: Routledge.
- Stroud, C. (2004). Rinkeby Swedish and semilingualism in language ideological debates: A Boudieuean perspective. *Journal of Sociolinguistics* 8(2), 196-214.
- Stroud, C. (2013). Halvspråkighet och rinkebysvenska som språkideologiskt begrepp. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (Red.) *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle* (s. 313-342). Lund: Studentlitteratur.
- Sveriges Radio (SR). (2014). *Public service-handbok*. Stockholm: Sveriges Radio AB.
- Tollefson, J. W. (1991). *Planning Language, Planning Inequality*. London & New York: Longman.
- Utbildningsradion (UR). (2016). *Public service-redovisning 2016*. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB.
- van Dijk, T. A. (2009). News, Discourse, and Ideology. I Wahl- Jorgensen, K. & Hanitzsh, T (red.) *The Handbook of Journalism Studies*. New York: Routledge
- van Leeuwen, T. (2008). New forms of writing, new visual competencies. *Visual Studies*, 23(2), 130-135.
- Wingstedt, M. (1998). *Language Ideologies and Minority Language Policies in Sweden. Historical and Contemporary Perspectives*. (Doktorsavhandling. Centre for Research on Bilingualism, Stockholm University).
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Woolard, K. A. & Schieffelin, B. B. (1994). Language Ideology. *Annual Review of Anthropology*, 23, 55-82.